

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

Jurgita KIZELIAUSKIENĖ

EKOLOGINIŲ ŪKIŲ PERSPEKTYVOS IR
PRODUKTAI

Magistro darbas

Šiauliai, 2008

ANOTACIJA

Jurgita Kizeliauskienė

Ekologinių ūkių perspektyvos ir produktai.

Magistro darbas.

Magistro darbe yra nagrinėjama viena iš aplinką bei išteklius tausojančių ūkininkavimo sistemų - tai ekologinis žemės ūkis. Ateities žemės ūkio sistemos pagrindiniai tikslai - subalansuoti spręsti ekologinius, socialinius ir ekonominius klausimus ir įgyvendinti tausojamojo ūkininkavimo principus. Išanalizuoti ir susisteminti įvairių Lietuvos ir užsienio autorių literatūros šaltiniai. Išsamiau analizuojamos Ekologinių ūkių plėtros galimybės ir perspektyvos ES. Įvertinti Ekologinio ūkininkavimo pokyčiai. Atliktas tyrimas su vartotojais, skirtas nustatyti ekologinių produktų rinką.

ABSTRACT

Jurgita Kizeliauskienė

Perspectives and products of ecological economy.

Master's work.

Master's degree work considers one of the farming system which is saving environment and resources i.e. agricultural economy. The main purposes of the system of the future agricultural economy's are to work on ecological, social and economical problems and to implement principles of saving farming. In master's degree work there are analysed and systematized sources of different lithuanian and foreign literature authors. There are more properly analysed possibilities and perspectives of ecological economy development in UE. There are also appreciated changes of ecological farming. The research which is accomplished with users is designed to set the market of ecological products.

TURINYS

ĮVADAS	4
1. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO ESMĖ	7
1.1. Ekologinės gamybos tikslai	8
1.2. Ekologinio žemės ūkio stipriosios pusės	8
1.3. Ekologinio žemės ūkio silpnosios pusės.....	9
1.4. Ekologiniai reikalavimai ūkiams	10
1.5. Ekologinio žemės ūkio sertifikavimas	14
1.5.1. Sertifikavimo procedūros.....	14
1.5.2. Ekologinės gamybos sertifikavimo rezultatai	16
1.6. Ekologinis ūkininkavimas plečiasi visuose žemynuose	21
2. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PLĖTROS ANALIZĖ	24
2.1. Anketinės apklausos rezultatų aptarimas.....	24
2.2. Ekologinių ūkių patirtis ir problemos	36
3. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PLĖTRA IR PERSPEKTYVOS	39
3.1. Paramos įtaka ekologinio ūkininkavimo plėtrai Lietuvoje.	40
3.2. Vartotojų elgsena ekologinėje rinkoje.	41
3.3. Ekologiškų produktų kainos 2007m. Lietuvos mažmeninės prekybos centruose ir turgavietėse	45
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	47
LITERATŪRA	51
PRIEDAI	55
1 priedas. Anketa	
2 priedas. Ekologinių ūkių duomenys	
3 priedas. Struktūrizuotas interviu	
4 priedas. Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius, derlingumas ekologinės gamybos ūkiuose 2007 m.	
5 priedas. Kai kurių ES šalių ekologiniai prekybos ženklai	
6 priedas. Ekologiškos produkcijos institucializacijos periodai	

IVADAS

Ekologinis žemės ūkis ilgą laikotarpį nebuvo vertinamas kaip perspektyvi tradicinio žemės ūkio alternatyva, bet, pradėjus vertinti žemės ūkio produktų gamybos įtaką aplinkos kokybei, produktų įtaką žmogaus sveikatai, rūpinantis dėl aplinkos taršos ir produktų saugumo situacija ėmė keistis į gerąją pusę. Tapo aišku, kad ateities žemės ūkio sistemos turi subalansuotai spręsti ekologinius, socialinius ir ekonominius klausimus ir įgyvendinti tausojamojo ūkininkavimo principus. Viena iš aplinkai bei ištekliams tausojančių ūkininkavimo sistemų yra ekologinis žemės ūkis [1].

Ekologinis žemės ūkis - tai žemės ūkio sistema, pagrįsta ekologinių, socialinių ir ekonominių principų, užtikrinančių stabilią aukštos kokybės produktų gamybą, visuma, palaikanti gamtos pusiausvyrą, taupiai naudojanti gamtos resursus. Tai yra aukščiausia aplinkai palankaus ūkininkavimo forma [10].

Ekologiški produktai nuo kitų žemės ūkio produktų skiriasi tuo, kad visoje produktų gamybos sistemoje nuo lauko iki vartotojo stalo laikomasi griežtų Ekologinio žemės ūkio taisyklių reikalavimų, gamyba yra tikrinama, o produkcijai yra taikoma produktų kilmės sertifikacija. Ekologinio žemės ūkio taisyklės apibrėžia ne tik produktų auginimą, bet ir jų perdirbimą, realizavimą, ženklinimą. Svarbiausias ekologiškų produktų gamybos etapas – perdirbimas. Didinamos produkto vartojimo galimybės, siekiama prailginti vartojimo laiką ir tuo pačiu maksimaliai išsaugoti natūraliąsias produktų savybes [1].

Galima išskirti dvi ekologinio ūkininkavimo plėtros kryptis: vietinį ir pramoninį ūkininkavimą. Daugelyje šalių vietinis ūkininkavimas derinamas su kaimo turizmu. Taip didinamas užimtumas kaime, keliamas smulkių ūkių konkurencingumas, saugomas ir tvarkomas natūralus kraštovaizdis, gaminamas vietinis šviežias, natūralus, minimaliai perdirbtas maistas. Ūkininkai gauna finansinę naudą, platinamos aplinkai palankios technologijos, saugomas natūralus kraštovaizdis, bioįvairovė, vietinė kultūra, tradicijos, jomis dalijamasi su lankytojais. Pramoninis ekologinis ūkininkavimas orientuotas į bendrąją ES rinką ir eksportą. Tokį ūkininkavimą skatina globali prekyba ir ekonominiai masinės gamybos privalumai [4].

Iš tiesų susidomėjimas ekologiniu ūkininkavimu Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, yra didelis. O mūsų šalyje jis ypač sparčiai auga - kasmet apie 60 proc. Viena iš pagrindinių tokio reiškinio priežasčių – siekti maksimalias reglamente numatytas sumas, ES paramą (valstybės parama sertifikuotam ekologiniam ūkiui teikiama nuo 1997 m.). Antra

ekologinio ūkininkavimo plėtros priežastis - sparčiai didėjanti ekologinių produktų paklausa, augant vartotojų perkamajai galiai.[3].

2007 metais buvo sertifikuoti 2855 ūkiai, o sertifikuotas ekologinės gamybos plotas sudarė 125 457ha – apie 5% deklaruotų tiesioginėms išmokoms žemės ūkio naudmenų ploto. 2007 metais palyginti su 2006m. ekologinių ūkių skaičius padidėjo 22%. Lietuvoje ekologiškai ūkininkaujančių daugiau yra pietrytinėje šalies dalyje bei mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse. Didžiausi ūkiai buvo sertifikuoti Ignalinos r., o mažiausi – Elektrėnų sav. Pagal sertifikuotų ūkių skaičių 2007 m. pirmavo Biržų r. (179 ūkiai), Ukmergės r.(153 ūkiai), Raseinių r. (141 ūkis), Trakų r. (125 ūkiai) ir Šalčininkų r. (123 ūkiai). Lietuvos ekologinės gamybos ūkių pasėlių struktūroje 2007 m., kaip ir ankstesniais metais, vyrauja varpiniai ir ankštiniai javai [12].

PROBLEMA - nebaigta žemės reforma, neteikiama pirmumo teisė nuomotis valstybinę žemę ekologiškai ūkininkaujantiems ūkininkams, per didelis atotrūkis tarp keliamų reikalavimų ekologiškai ūkininkaujantiems Lietuvoje, lyginant su ES ekologinių žemės ūkių reglamentuojančiais teisės aktais, neparengtas ekologinių ūkių produkcijos perdirbimo ūkyje įstatymas.

TYRIMO OBJEKTAS – Lietuvos ekologiniai ūkiai ir jų produktai.

DARBO TIKSLAS – įvertinti ekologinių ūkių numatomas perspektyvas.

TYRIMO UŽDAVINIAI :

1. Išanalizuoti Ekologinių ūkių plėtros galimybes ir perspektyvas ES;
2. Įvertinti Ekologinio ūkininkavimo pokyčius.
3. Nustatyti Ekologinių produktų rinką.
4. Išsiaiškinti Ekologinių ūkių pagrindines problemas.

TYRIMO METODAI :

1. Mokslinės literatūros analizė taikyta siekiant išstudijuoti ekologinių ūkių koncepciją, įvairių autorių atliktus tyrimus šioje srityje.
2. Statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika, koreliacinė analizė, faktorinė analizė bei vidurkio, standartinio nuokrypio, reitingavimas, dažnių analizė. Statistinė duomenų analizė atlikta SPSS (Statistic Program for Social Sciences) programa.
3. Grafiniai duomenų pateikimo metodai, naudojant MS Excel programą.

Rezultatų naujumas, jų teorinis ir praktinis reikšmingumas

Šiame darbe pateikiama Europos Sąjungos ekologinių ūkių bruožai, bei ieškoma visa tai patvirtinančių arba paneigiančių argumentų praktikoje .

Tiesioginiam rūpinimuisi ekologiniu ūkininkavimu sukurta vieninga valstybės institucijų ir visuomeninių organizacijų sistema. Tuo pirmiausia užsiima Žemės ūkio ministerijos Ekologinio ūkininkavimo skyrius. Nuo 1990 m. veikia Lietuvos ekologinės žemdirbystės bendrija „Gaja“, 1993 m. įkurtas „Tatulos fondas“, kuris nuo 1997 m. tapo viešąja įstaiga „Tatulos programa“ [6].

1. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO ESMĖ

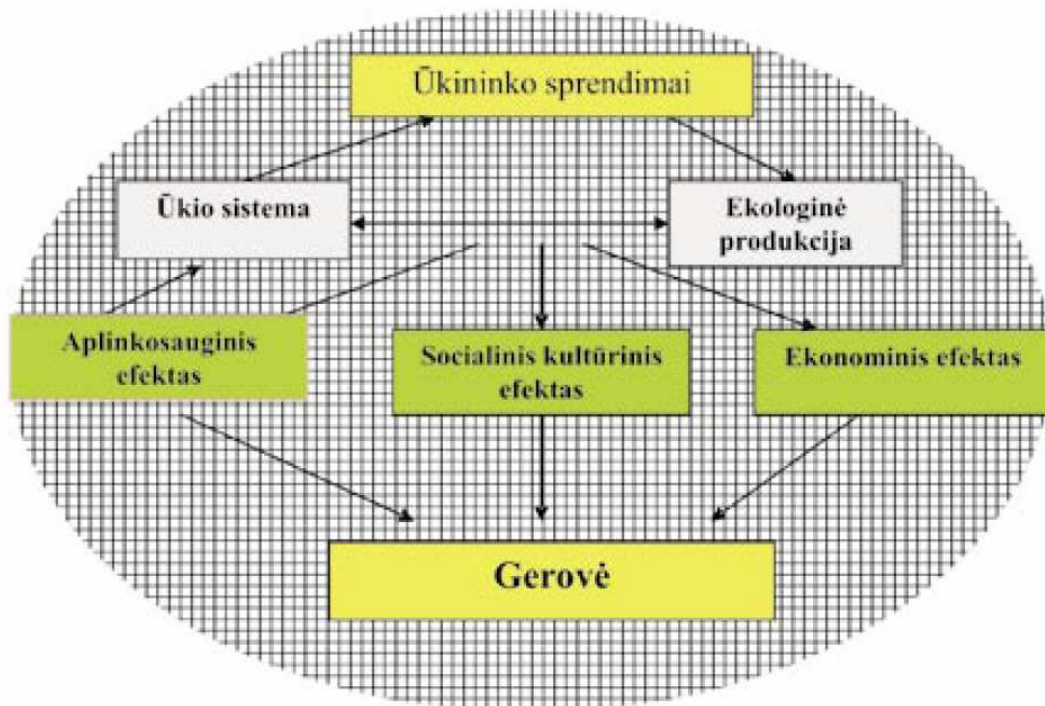
Tarptautinio ekologinio judėjimo pradininkai, įkvėpėjai ir ekologinio ūkio mokslinių pagrindų kūrėjai buvo penki išymūs mokslininkai: Rudolfas Štaineris (*Rudolf Steiner*) Austrijoje, Hansas Miuleris (*Hcms Muller*) Vokietijoje, Ledi Eve Balfaur (*Lcuty Eve Balfour*) D. Britanijoje, J. I. Rodale (*J.LRodale*) JAV ir Masanobu Fukuoka (*Mascmobu Fukuoka*) Japonijoje.

Ekologinio žemės ūkio pradininkai įvairiai vadino savo veiklą, todėl pasaulyje buvo pradėti vartoti skirtingi ekologinio žemės ūkio pavadinimai. Šis pavadinimas dažnai priklauso nuo šalies kalbos, pvz.: angliškai kalbančiose šalyse ūkis vadinamas organiniu, vokiškai ir prancūziškai - biologiniu ar bioorganiniu, Šiaurės šalyse, Lenkijoje - ekologiniu. Kiekvienas šių pavadinimų taip pat nusako svarbiausias tausojančio ūkio idėjas ir koncepcijas. Žodis "organinis" čia reiškia ne tik organines trąšas, bet ir teiginį, kad ūkis yra vientisas organizmas, kuriame turi būti kompleksiskai sprendžiami jo egzistavimo klausimai. Žodis "ekologinis" reiškia, kad daugiausia dėmesio kreipiamą į ūkio ir aplinkos sąveikas, aplinkos taršą. "Biologinis" pabrėžia, kad ūkyje labai svarbu dirvožemio biologinis aktyvumas, biologinės kovos su augalų kenkėjais, ligomis metodai ir pan. Dabar visi šie pavadinimai pripažįstami lygiaverčiais ir laikomi sinonimais. Europos Sąjungoje reglamente 2092/91 kiekviena šalis šios gamybos būdo ir nurodo produktų pavadinimą. Lietuvoje ši žemės ūkio sistema vadinama ekologiniu žemės ūkiu, o ūkiai - ekologinės gamybos ūkiais. Šie terminai yra apibrėžiami Lietuvos įstatymuose ir pateikti Europos Sąjungos komisijai [2].

Ekologinis žemės ūkis užima ypatingą vietą tarp įvairių žemės ūkio technologijų. Jis pagrįstas moderniomis, aplinkai palankiomis technologijomis. Ekologinis žemės ūkis - tai ūkis, kuriame nenaudojamos sintetinės cheminės medžiagos (trąšos, pesticidai, vaistai, augimo skatintojai ir kt.), jas pakeičiant natūraliomis organinėmis ir mineralinėmis medžiagomis. Ekologinio ūkininkavimo sistema pagrįsta specialiomis sėjomainomis, ūkyje sukauptomis organinėmis trąšomis (augalų liekanomis, gyvulių mėšlu, ankštiniais augalais, žaliaja trąša), kenkėjų, ligų ir piktžolių necheminės kontrolės metodais. Šioje ūkininkavimo sistemoje siekiama uždaro energijos ir maisto medžiagų apytakos ciklo. Dirvožemio struktūros ir derlingumo gerinimas yra augalinės produkcijos ekologiniame ūkyje pagrindas. Kenkėjų ir ligų protrūkis mažinamas palaikant rūšių įvairovę ir ekologinį balansą aplinkoje, taip mažinant kenkėjų ir ligų protrūkius. Harmoningas ryšys tarp augalininkystės ir gyvulininkystės yra natūralaus gamtinio balanso ūkyje pagrindas [11].

1.1. Ekologinės gamybos tikslai:

- ✓ **APLINKOSAUGINIAI** – saugomi požeminiai ir paviršiniai vandenys nuo užteršimo.
 - ✓ **EKONOMINIAI** – panaudojami vietiniai ištekliai, mažėja gamybos sąnaudos.
 - ✓ **SOCIALINIAI** – ekologiški produktai nekenkia žmogaus sveikatai, sukuriama naujų darbo vietų, leidžiama išlikti nedideliems ūkiams.
 - ✓ **KULTŪRINIAI** – išlaikoma etninė kultūra ir puoselėjamas kraštovaizdis [13].
- Žemiau esančiame 1 paveiksle pateikti ekologinės gamybos ryšiai.

1 pav. Sinergetiniai ekologinės gamybos ryšiai [10]

1.2. Ekologinio žemės ūkio stipriosios pusės:

- Ekologinis ūkis kompleksiskai sprendžia ekologinius, ekonominius ir socialinius kaimo plėtros klausimus.
- Ekologinis ūkis gamina saugius, kokybiškus, paklausius vietinėje ir užsienio rinkoje maisto produktus.
- Ekologinis ūkininkavimas išsaugo ir atkuria gyvybingą dirvožemį, saugo aplinką nuo taršos.
- Didėja vartotojų ir gamintojų susidomėjimas produktų kokybe ir aplinkos apsauga.

- Pastovus ekologinės gamybos ūkių skaičiaus didėjimas rodo ekologinio ūkininkavimo patrauklumą ir perspektyvumą.
- Plečiasi ekologiškų produktų vietinė rinka, įkurti specializuoti skyriai prekybos centruose, pradėtas eksportas, kuriasi produktų realizavimo kooperatyvai.
- Parengti ekologinio ūkininkavimo teisinės bazės pagrindai ir suderinti su Europos Sąjungos reikalavimais.
- Sukurta ir įgyvendinta ekologinio ūkio sertifikavimo sistema. Sertifikacijos įstaiga “Ekoagros” turi tarptautinę IFOAM akreditaciją.
- Veikia ekologinio žemės ūkio Vyriausybės paramos programa. Numatyta finansinė parama iš Europos Sąjungos struktūrinių ir tarptautinių fondų, užsienio specialistų konsultacijos.
- Leidžiami periodiniai informaciniai ekologinio ūkio leidiniai: “Ekoūkis: gamyba, mokslas, rinka”, “Ekologinio ūkio naujienos”, “Gaja informuoja” ir kiti; parengtos TV laidos, filmai, straipsniai spaudoje.

1.3. Ekologinio žemės ūkio silpnosios pusės:

- Ekologinis ūkininkavimas neįteisintas kaip prioritetinga ūkio šaka.
- Neįgyvendinta veiksminga ilgalaikė ekologinės gamybos ūkių valstybinės paramos sistema.
- Lėtai diegiamos pažangiausios ekologinės gamybos technologijos.
- Trūksta ekologinės gamybos ūkiams tinkamos žemės ūkio technikos, alternatyvių trąšų ir augalų apsaugos priemonių.
- Šalyje nepagaminamas pakankamas ekologiškos produkcijos kiekis, būtinas šių produktų perdirbimo, eksporto plėtrai.
- Neišplėtoti ekologiškų produktų gamintojų kooperacija.
- Trūksta informacijos apie ekologiškų produktų vartojimo naudą.
- Nesukurta ekologiškų produktų realizacijos sistema - neatlikti sisteminiai vidaus ir užsienio rinkų tyrimai, nesukurta tinkama infrastruktūra, neįgyvendintos marketingo priemonės.
- Ūkininkai neturi pakankamai ekologinio ūkio technologijų ir vadybos žinių.
- Nėra specializuotos ekologinio ūkininkavimo konsultavimo sistemos, o veikiančiose konsultavimo institucijose trūksta specialistų, galinčių konsultuoti ekologinio ūkininkavimo klausimais.

- Ekologinis ūkininkavimas labiau suprantamas kaip gamtosaugos priemonė, o ne kaip perspektyvi ūkininkavimo šaka [7].

1.4. Ekologiniai reikalavimai ūkiams

Resursai ir gamybos struktūra. Daugelyje šalių, taip pat ir Lietuvoje ekologiniai ūkiai yra didesni nei chemizuoti. Darbo sąnaudos ekologiniuose ūkiuose 10-20% didesnės nei chemizuotuose, atsižvelgiant į ūkio specializaciją.

Ekologinių ūkių pasėlių struktūra užsienio šalyse labai skiriasi nuo chemizuotų ūkių. Čia didesni pašarinių javų, ankštinių, daržovių, bulvių ir mažesni varpinių javų plotai. Lietuvoje pasėlių struktūra ekologiniuose ir chemizuotuose ūkiuose yra panaši, tik ekologiniuose ūkiuose santykinai daugiau auginama daržovių, ankštinių javų ir bulvių. Didžiausią sertifikuotos žemės dalį sudaro žalienos – 45% ir varpiniai javai – 42%, likusią dalį 13% - daržovės, ankštiniai javai, bulvės, uogos, vaisiai ir kt [11].

Kainos. Labai svarbus ekologinio ūkio pelningumo aspektas yra galimybė gauti didesnę kainą už ekologiškus produktus, palyginus su chemizuotų ūkių produktais. Kainų lygis priklauso nuo produktų tipo, paklausos bei prekybos būdo. Daugelio augalininkystės produktų, išaugintų chemizuotose ir ekologiniuose ūkiuose, kainos labai skiriasi. Pavyzdžiui, ekologiškų kviečių kaina, kurią gauna augintojai, vidutiniškai yra 50-200%, bulvių – 50-500% aukštesnė nei chemizuotų ūkių. Gyvulininkystės produktų kainos skiriasi daug mažiau, pavyzdžiui, ekologiško pieno kaina yra 8-30%, jautienos- 30%, kiaulienos – 20-70% didesnė nei chemizuotų ūkių. Mažmeninės ekologinių ir chemizuotų ūkių produktų kainos skiriasi daug mažiau. O. Schmit, T. Richter ir kitų mokslininkų nuomone, vartotojai didžiausią kainų priedą moka už daržoves (60-70%), mažesnę už grūdus (31%), mažiausią už sūrius (20%).

Ekologiškų produktų kaina skiriasi nuo pereinamojo laikotarpio kainų, nes tik ūkiui gavus ūkiui ekologinio ūkio statusą ir sertifikatą, produktas gali būti parduodamas kaip ekologiškas.

Lietuvoje iki šiol nėra suformuota ekologiškų produktų prekybos struktūra, todėl tik 45% sertifikuotos ekologiškos produkcijos yra parduodama kaip ekologiška (pagal 1999 m. apklausos duomenis), už kurią buvo gauta nuo 20 iki 40 % kainos priedas, palyginus su chemizuotų ūkių produkcija.

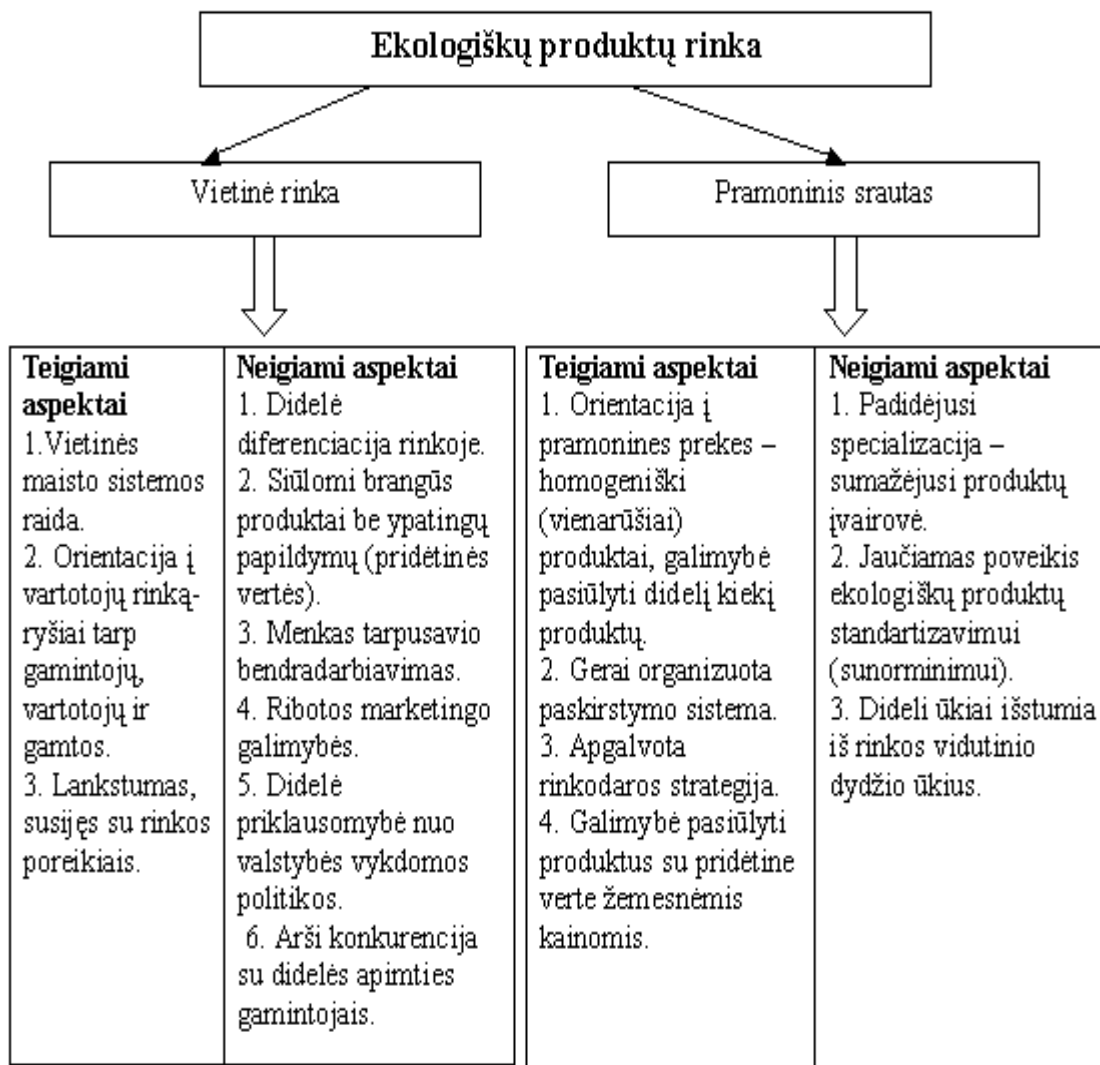
Pajamos. Ekologinių ūkių Europoje situacijos analizė rodo, kad vidutiniškai ekologinių ūkių pajamos yra panašios į chemizuotų ūkių, tačiau įvairių specializacijų ekologinių ūkių pajamos

įvairiose šalyse labai skiriasi. Pereinamuoju laikotarpiu pajamos paprastai mažėja, nes derlius yra mažesnis, o produkcija negali būti realizuojama kaip ekologiška. Pasibaigus pereinamajam laikotarpiui ir ūkiui gavus ekologinio ūkio statusą, ekologiškų produktų kaina yra didesnė nei chemizuoto ar pereinamojo laikotarpio, todėl pajamos didėja.

Kadangi ekologiškų produktų kainos yra aukštesnės ir ūkiams teikiama parama, ekologinės augalininkystės ūkiai dirba pelningiau nei chemizuoti. Daugelyje šalių ekonominė situacija priklauso nuo subsidijų ekologiniams ūkiams (ypač Austrijoje, Danijoje, Vokietijoje ir Šveicarijoje), kur subsidijos sudaro 16-24% ūkio pajamų. Kitose šalyse didesnes ūkio pajamas lemia ekologiškų produktų kainos, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje didesnės ekologiškų produktų kainos sudaro 40-73% augalininkystės ūkių pajamų ir 10-40% gyvulininkystės ūkių.

Rinka. Tolesnė ekologinio ūkio plėtra priklauso nuo įvairių veiksnių, tarp jų ir vartotojų poreikio bei rinkos politikos. Nors vartotojų susidomėjimas ekologiškais produktais didėja, tačiau pati ekologiškų produktų rinka yra nedidelė, nors palyginti sparčiai auga.

Žemiau esančioje 1 lentelėje yra pateikiamos ekologinio ūkininkavimo rinkodaros strategijos. Ekologiškų produktų rinka klasifikuojama į dvi grupes, tai vietinė rinka ir pramoninis srautas. Yra išskirti pagrindiniai šių grupių teigiami ir neigiami aspektai.

1 lentelė. Ekologinio ūkininkavimo rinkodaros strategijos [59].

Vokietijoje, Belgijoje, Olandijoje ekologiški produktai sudaro nuo 1 iki 5%, Didžiojoje Britanijoje – 2%, Danijoje ir Švedijoje – 3%, o Austrijoje net 5% visų maisto produktų. Austrijoje yra daugiausia ekologinių ūkių bei labai gerai organizuota vietinė ekologiškų produktų rinka, tačiau ekologiškų produktų paklausai šalyje patenkinti tenka įvežti iš šalį 30% ekologiškų produktų. Į kitas Europos šalis importuojami dar didesni ekologinių produktų kiekiai. Manoma, kad ateityje šie kiekiai didės, nes vartotojai pageidauja daugiau ir įvairesnių maisto produktų.

Vokietija, kurioje yra pati didžiausia ekologiškų produktų rinka, gamina tik pusę reikalingų ekologiškų produktų, kitą pusę importuoja. Didžioji Britanija importuoja net 70% ekologiškų produktų.

Taigi ekologiškų produktų paklausa ES šalyse viršija pasiūlą ir tikimasi, kad bent 5-10 metų, Europoje bus tokia situacija. Tolesnė ekologinio žemės ūkio plėtra priklauso nuo vidinių ekologinio ūkio sistemos veiksnių, pavyzdžiui, produktų poreikio, kainos, taip pat nuo agroaplinkosaugos politikos, sertifikavimo, konsultavimo ir kitų, susijusių su politika, veiksnių.

Spartesnė ekologinio žemės ūkio plėtra Lietuvoje leistų pagerinti Lietuvos eksporto potencialą ir stiprinti vietinę rinką.

Lietuvos ekologiški produktai turi didelę paklausą ES rinkoje. Džiugu, kad kartu su Lietuvos ekologinio žemės ūkio sertifikacijos įstaiga "Ekoagros" gavimu tarptautinės akreditacijos, EKOAGROS adresu plūstelėjo paraiškos ir lietuviškų ekologinių produktų tiekimui. Įvairios pasaulio firmos norėtų pirkti tūkstančius tonų ekologiškų miežių, kviečių, žirnių, grikių, lubinų, avižų, vaisių, uogų, įvairių daržovių net tabokos. Ypač didelė ši paklausa yra Šiaurės ir Vakarų Europoje, JAV, Japonijoje ir kitose išsivysčiusiose šalyse. Ekspertų nuomone, ES rinkoje 2002 m. ekologiški produktai sudarys 10% maisto produktų. Švedijoje ir Danijoje jau dabar kai kurių ekologiškų produktų (pvz., pieno produktų) realizacija sudaro 10-30% bendros žemės ūkio produktų realizacijos. Ekologiškų produktų prekybos balansas Vokietijoje vertinamas 2 milijonais dolerių, Jungtinėje Karalystėje – 445 milijonais dolerių, Austrijoje, Olandijoje ir Švedijoje apie 200 milijonų dolerių [11].

Ekologinių ūkių veiklos rodikliai. Ekologiniuose ūkiuose 2004 m. daugiau kaip pusę (58 proc.) bendrosios žemės ūkio produkcijos vertės sudarė augalininkystės produkcija, 41 proc. – gyvulininkystės, o kitos veiklos sukurta vertė nesiekė nė 1 proc. Ekologinės veiklos ūkiai bendrosios žemės ūkio produkcijos 1 ha ŽŪN pagamino apie 26 proc., o vienas darbuotojas – 15 proc. mažiau negu tradiciniuose ūkiuose. Ekologiniuose ūkiuose mažesnis derlingumas (javų – 25, daržovių – 54 proc.) ir didesnės darbo užmokesčio bei sėklų sąnaudos. Tuo tarpu ekologiškos produkcijos pardavimo kainos nedaug didesnės: augalininkystės – tik 8 proc., o gyvulininkystės beveik nesiskyrė nuo tradicinės gamybos ūkių. Todėl mišrios gamybos ekologiniai ūkiai, palyginti su tradiciniais, pajamų 1 ha ŽŪN gavo 29 proc., o bendrojo pelno – 91 proc. mažiau.

Ekologinių ūkių sėklininkystė. Dar sudėtingesnė sėklininkystė ekologiniuose ūkiuose. Pirmiausia daugiau dėmesio turi būti skiriama bioįvairovei palaikyti ir agrotechnikai - optimalaus tankumo pasėlio formavimui. Mat pasėlio sveikumas tokiuose ūkiuose labiausiai priklauso nuo agrotechninių priemonių. Kovai su ligomis ir kenkėjais labai efektyvių sertifikuotų ekologiniuose ūkiuose augalų apsaugos priemonių nėra daug.

Pastaraisiais metais, įstojus į Europos Sąjungą, keliama didesni reikalavimai ir sėklininkystei. Visų pirma sandėliai turi būti registruoti fitosanitariniame registre. Tai ženklas, kad tokia ūkyje nėra karantininių ligų. Jeigu ūkyje kultivuojama ekologinė ir intensyvi žemdirbystė, ekologinei žemdirbystei turi būti paskirti atskiri specialūs sandėliai.

Perspektyva - sėklų įsigijimo būdų yra įvairių:

- pirkti sertifikuotą sėklą iš ekologiškai ūkininkaujančių tiekėjų;
- naudoti savo ūkiuose vienerius metus ekologiniame ūkyje išaugintą sėklą;
- pirkti iš ekologinių ūkių ir nesertifikuotą produkciją naudoti kaip sėklą;
- patiems importuoti norimų rūšių ir veislių sėklas iš užsienio šalių;
- kurti stiprius ekologinės sėklininkystės ūkius su galimybe gauti licenciją įvežti [5].

1.5. Ekologinio žemės ūkio sertifikavimas

1. 5. 1. Sertifikavimas – procedūra, kuri įrodo, kad produkcija (procesas, paslauga) atitinka standarto ar kito normatyvinio dokumento reikalavimus. Šią procedūrą gali atlikti:

- 1) pirmoji šalis – gamintojas, tiekėjas;
- 2) antroji šalis – pirkėjas;
- 3) trečioji šalis – nepriklausomas asmuo ar organizacija.

Dažniausiai sertifikuoja trečioji šalis, t. y. fizinis ar juridinis asmuo, kuris pripažintas nepriklausomu nuo gamintojų ir pirkėjų interesų. Sertifikavimas būna privalomas ir savanoriškas.

Lietuvoje gaminamos ir importuojamos produkcijos privalomasis sertifikavimas atliekamas remiantis Lietuvos Respublikos teisiniais aktais. Savanoriškai produkcija sertifikuojama, jei to pageidauja gamintojas ar tiekėjas.

Sertifikavimo programos pagrindiniai principai apibrėžti tarptautiniuose dokumentuose, taip pat Lietuvos standartizacijos dokumentuose. Sertifikuotos perdirbimo įmonės įtraukiamos į katalogą „Sertifikuoti ekologinės gamybos ir pereinamojo laikotarpio ūkiai bei įmonės“, kuris rengiamas ir platinamas kiekvienais metais [6].

Ekologiškų produktų gamybos sertifikavimo procedūros:

1. Prašymas sertifikavimui
2. Prašymo nagrinėjimas ir sprendimas
3. Sutarties sertifikavimo darbams pasirašymas
4. Tikrinimas

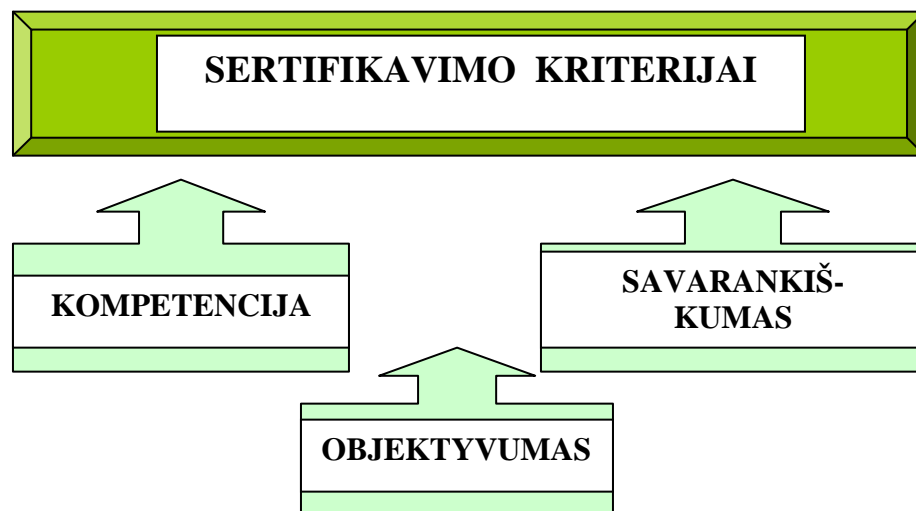
5. Produkcijos pavyzdžių tyrimas (jei to reikia)
6. Sprendimas suteikti ūkio statusą
7. Sertifikato įforminimas ir išdavimas
8. Sertifikuotos produkcijos kokybės stabilumo, sertifikato ir sertifikavimo ženklo naudojimo tikrinimas ?

Kas sertifikuojama. Ekologiškos produkcijos sertifikavimo objektai yra šie:

- **Gamintojai** – jų žemė, gamybos pastatai;
- **Gamybos sistema** – gamybos ir perdirbimo metodai, procesai, dokumentacija;
- **Produktai** - jie ženklinami ekologinio žemės ūkio sertifikavimo programos ženklu. Kontroluojamas visas gamybos procesas – nuo pat produktų gamybos pradžios iki kol jie patenka vartotojui [25]

Sertifikavimo kriterijai. Ekologinio žemės ūkio sertifikavimo sistemai keliami dideli reikalavimai.

Ji turi būti konfidenciali, patikima, objektyvi, nepriklausoma, kompetentinga, nesudėtinga, savarankiška, finansiškai efektyvi, atvira, informatyvi. Šių kriterijų prioritetus nustato pačios gamybos ir sertifikavimo sistemos sąlygos, rinkos bei bendrieji sertifikavimo reikalavimai, tačiau svarbiausi kriterijai:

Sertifikavimo sistemos elementai yra taisyklės (standartai), inspektavimas (tikrinimas), atestacija, ženklinimas, informacija.

Vienas iš svarbiausių sistemos elementų yra standartai. Jie kas dveji metai (jei reikia ir dažniau) peržiūrimi, papildomi ir taisomi [5].

1.5.2. Ekologinės gamybos sertifikavimo rezultatai

Žemės ūkio ministerija kartu su Sveikatos apsaugos ministerija 1997 m. įsteigė VŠĮ „Ekoagros“ ir pavedė jai vykdyti ekologinės gamybos kontrolės ir sertifikavimo darbus pagal Ekologinio žemės ūkio taisyklių reikalavimus. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, ekologinis gamybos kontrolės ir sertifikavimo darbai atliekami, vadovaujantis Europos Sąjungos Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2092/91 ir Ekologinio žemės ūkio taisyklėmis

2007 m., palyginti su 2006 m., ekologinės gamybos žemės ūkio naudmenų plotas padidėjo 23, ūkių skaičius 22 proc. 2007m. sertifikuota daugiau kaip 120 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų. Sertifikuotos žemės ūkio naudmenos sudarė 4,5 proc. Žemės ūkio naudmenų. Tokių spartų ekologinės žemdirbystės augimą lėmė ES bei valstybės finansinė parama [15].

Nors 2007 metais sugriežtėjo ekologinės gamybos ūkiams keliami reikalavimai, tačiau buvo sertifikuoti 577 nauji ekologinės gamybos ūkiai [19].

Lietuvoje ekologiškai ūkininkaujančių daugiau yra pietrytinėje šalies dalyje bei mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse. 2007 m. Telšių filialui priklausančiuose rajonuose buvo sertifikuota 562 (24 379 ha sertifikuoto ploto), Utenos – 719 (35 500 ha), Kauno – 1 577 (65 578 ha) ūkių. Vidutinis sertifikuoto ekologinės gamybos ūkio dydis buvo 43,9 ha. Didžiausi ūkiai buvo sertifikuoti Ignalinos r., o mažiausi – Elektrėnų sav. Pagal sertifikuotų ūkių skaičių 2007 m. pirmavo Biržų r. (179 ūkiai), Ukmergės r.(153 ūkiai), Raseinių r. (141 ūkis), Trakų r. (125 ūkiai) ir Šalčininkų r. (123 ūkiai) [12].

Sertifikacijos įstaigos „Ekoagros“ duomenimis, sertifikuotas ekologinės gamybos plotas 2007 m. sudarė 125 457 ha – apie 5% deklaruotų tiesioginėms išmokoms žemės ūkio naudmenų ploto. 2007 m. 40 bitininkystės ūkių buvo sertifikuota 1 281 bičių šeimų, o 11 laukinės augmenijos rinkimo ūkių plotas sudarė 7 157 ha. Pagal sertifikuotą plotą 2007 m. pirmavo Biržų r. (11 815 ha), Ukmergės r. (7 838 ha), Raseinių r. (8 209 ha), Telšių r. (5 351 ha) ir Švenčionių r. (5 341 ha).

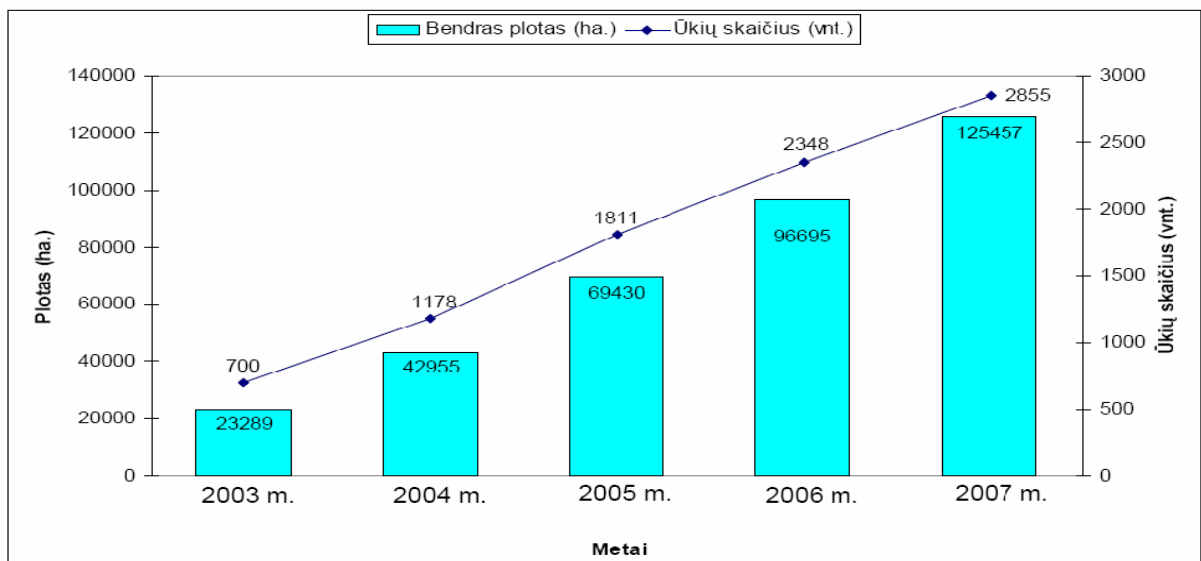
Lietuvos ekologinės gamybos ūkių pasėlių struktūroje 2007 m., kaip ir ankstesniais metais, vyrauja varpiniai ir ankštiniai javai. Varpiniai javai sudarė 50%, ankštiniai – 12%, ankštinių – varpinių javų mišiniai – 9%, daugiametės žolės – 21%, uogynai – 4%, bulvės, daržovės ir pašariniai runkeliai – 1%, sodai – 1%, pūdymai – 2%, vaistažolės ir prieskoniniai augalai – 1%. 4 priede yra

pateikti praėjusių 2007 metų žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas ekologinės gamybos ūkiuose.

2007 m. buvo sertifikuota 817 gyvulininkystės ūkių, iš kurių ekologinio statuso – 538, antrų metų pereinamojo į ekologinį laikotarpio – 141, pirmų metų pereinamojo į ekologinį laikotarpio – 138. Daugiausia sertifikuotų gyvulininkystės ūkių yra Telšių, Molėtų, Raseinių, Šilalės ir Ukmergės rajonuose. 2007 m. ekologinės gamybos ūkiuose buvo sertifikuotos 7 962 melžiamos karvės, 1 508 mėsiniai galvijai, 10 539 avys, 740 ožkų, daugiau kaip 1 000 naminių paukščių.

Augant ekologiškų produktų augintojų skaičiui, didėja ir ekologiškų produktų tvarkymo įmonių. 2007 m. buvo sertifikuota 26 ekologiškų produktų tvarkymo įmonės, iš kurių 3 pašarų perdirbimo įmonės, ir 17 pagalbinių medžiagų tvarkymo ir prekybos įmonių. Didėjant ekologiškų produktų tvarkymo įmonių skaičiui, produkcijos asortimentas taip pat didėja [18].

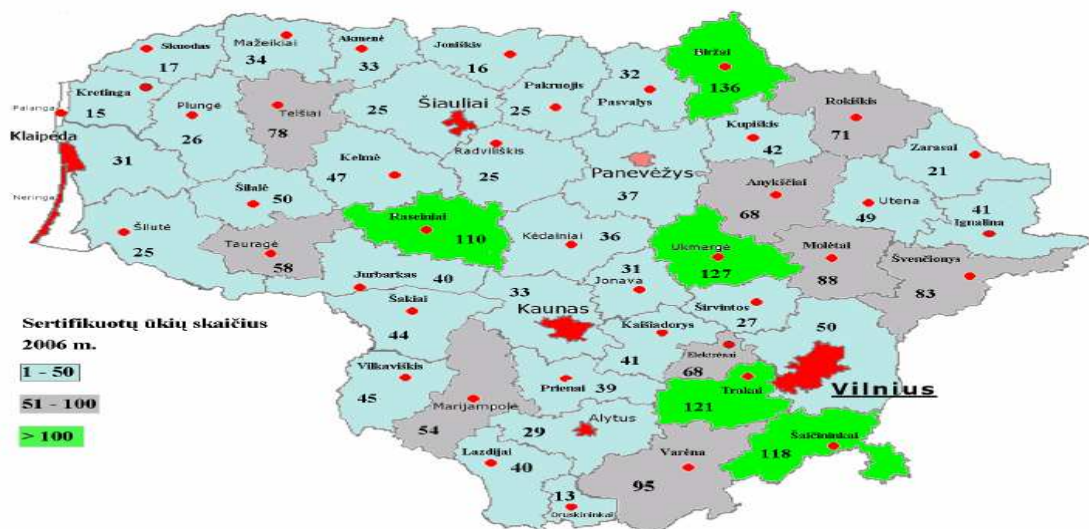
Žemiau esančiame 2 paveiksle pateikiami ekologinių ūkių skaičiaus ir sertifikuoto ploto kitimas 2003 – 2007m. Aiškiai matyti, kaip ženkliai padaugėjo ekologiškai ūkininkaujančių. 2003 metais buvo užregistruota 700 ūkių, o praėjusiais 2007 metais skaičius siekia apie tris tūkstančius. Bendrasis sertifikuotų ekologinių ūkių plotas išaugo, padidėjo beveik penkiais kartais.

2 pav. Ekologinių ūkių skaičiaus ir sertifikuoto ploto kitimas 2003 – 2007m.

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

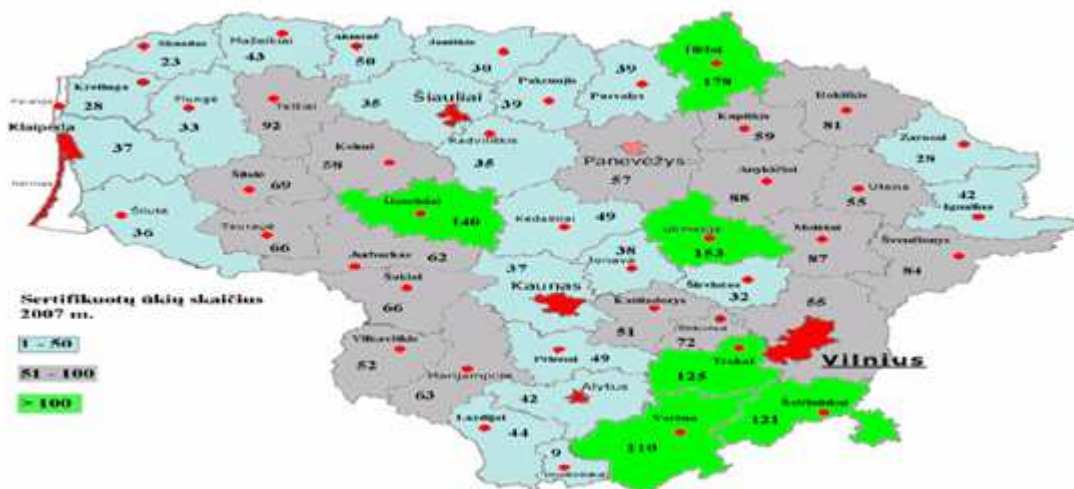
Sekančiame 3 paveiksle yra pavaizduota sertifikuotų ekologinių ūkių skaičius 2006 metais. Iš žemėlapių matyti, kad Lietuvoje ekologiškai ūkininkaujančių daugiau yra pietrytinėje šalies dalyje bei mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse.

3 pav. Sertifikuotų ūkių skaičius rajonuose 2006 m.

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

Žemiau esančiame 4 paveiksle pateikiami 2007 metų duomenys apie sertifikuotų ekologinių ūkių plotų pasiskirstymą. 2007 metus palyginus su 2006-aisiais, ekologiškai ūkininkaujančių žemdirbių padidėjo beveik 25%.

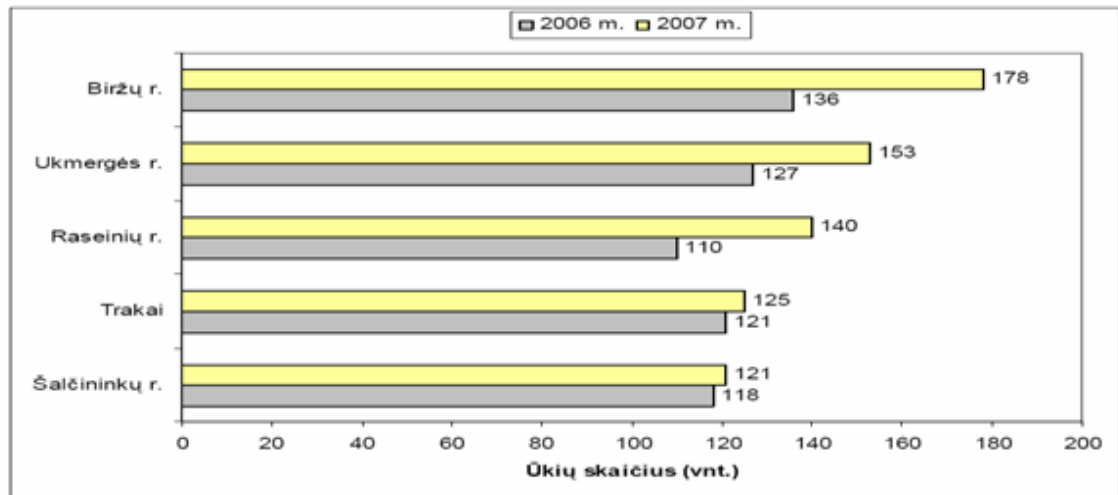

4 pav. Sertifikuotų ūkių skaičius rajonuose 2007 m.

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

2007 m. Telšių filialui priklausančiuose rajonuose sertifikuota 562 (24 379 ha sertifikuoto ploto). Utenos – 716 (35 500 ha). Kauno padalinio aptarnaujamuose rajonuose – 1 577 (65 578 ha) ūkių.

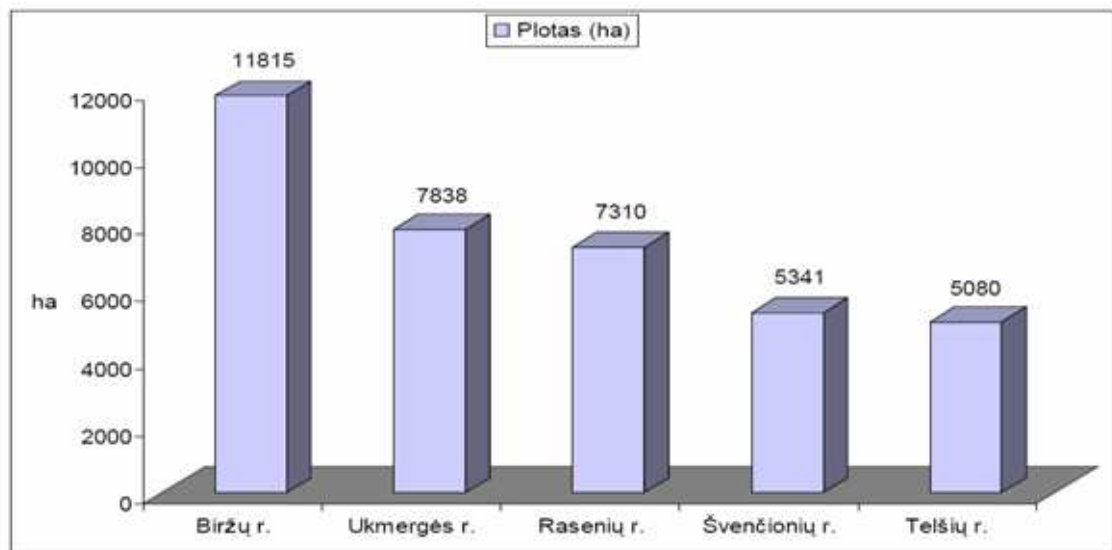
Žemiau esančiame 5 paveiksle pateikiami paskutiniųjų 2007m duomenys. Didžiausias sertifikuotų ūkių skaičius yra Biržų rajone – 178 ūkiai, antras lyderiaujantis rajonas, tai Ukmergės rajonas, šiame regione užregistruota iš viso 153 ūkiai, po to seka Raseinių raj. – 140 ūkių, Trakų raj. – 125 ūkiai ir Šalčininkų raj. – 121 ūkis.

5 pav. Sertifikuotų ūkių pokytis 5 – iuose rajonuose, kuriuose sertifikuojama daugiausia ūkių

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

Sekančiame grafike pateikiami Lietuvos rajonai, kurie 2007 metais pirmąją pagal sertifikuotą plotą, tai yra Biržų raj. (11 815 ha), Ukmergės raj. (7 838 ha), Raseinių raj. (7 310 ha), Švenčionių raj. (5 341 ha) ir Telšių raj. (5 080 ha)

6 pav. Sertifikuotų ūkių plotas 5 – iuose pirmąjančiuose rajonuose 2007m.

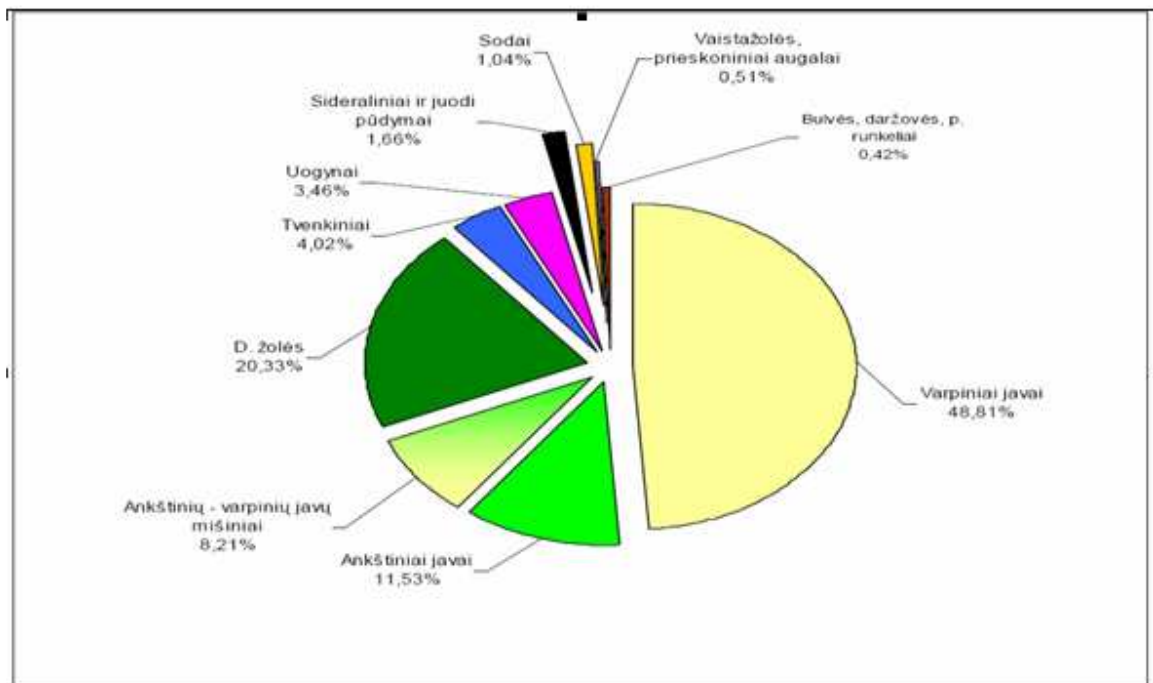
Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

Žemiau esančioje 1lentelėje pateikiami 2007 metų sertifikuoti ūkiai pagal plotą. Mažiausi ūkiai siekia iki 30 ha, o didžiausi net iki 940 ha, tačiau tokių stambių ūkių yra tik 12. Daugiausiai dominuoja mažieji ūkiai, kurių yra užregistruota 1836 ūkiai.

ha	nuo 0 iki 30 ha	nuo 31 iki 50 ha	nuo 51 iki 100 ha	nuo 101 iki 200 ha	nuo 201 iki 300 ha	nuo 301 iki 500 ha	nuo 501 iki 940 ha
vnt.	1836	388	324	208	44	30	12

2 lentelė. Ūkių skaičius 2007 m. pagal sertifikuotą plotą.

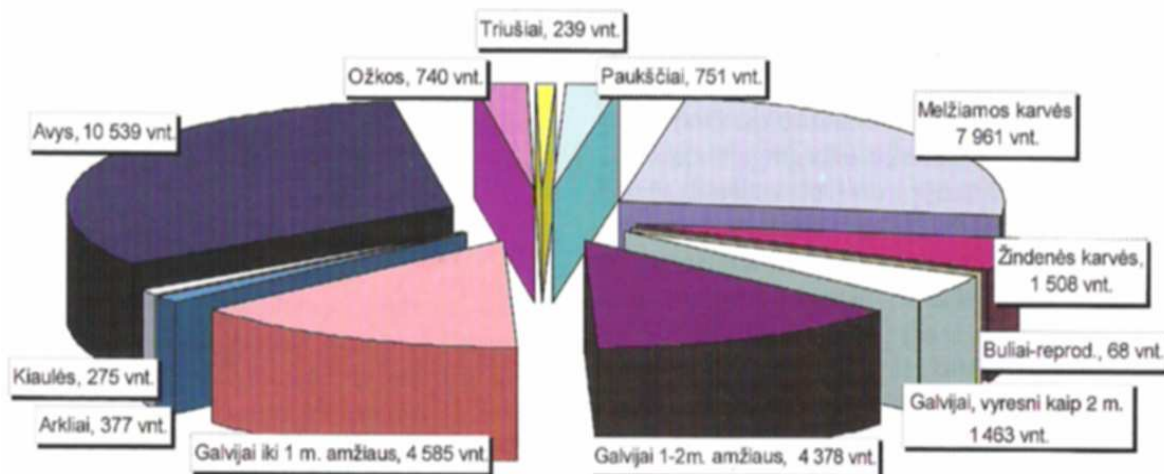
Lietuvos ekologinių ūkių pasėlių struktūroje 2007 metais kaip ir ankstesniais metais dominuoja varpiniai javai, tai aiškiai matyti 7 paveikslo skritulinėje diagramoje, kurie sudaro beveik 50 procentų. Virš 20% sudaro įvairios žolės. Mažiausi plotai tenka pūdymams, sodams, vaistažolėms ir prieskoniniams augalams. Bulvės, daržovės ir runkeliai sudaro tik 0,42%.

7 pav. Sertifikuoto ploto struktūra 2007m.

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

Žemiau esančiame 8 paveiksle pateikiami 2007 metų duomenys. Kaip matyti daugiau dėmesio skiriama gyvulininkystei. Nepaisant griežtėjančių reikalavimų, 2007 metais 817 ekologinės gamybos gyvulininkystės ūkių buvo sertifikuota 32 844 vnt. Gyvulių ir paukščių [19].

8 pav. Ekologinė produkcija

Šaltinis: Viešosios įstaigos „Ekoagros“ duomenys.

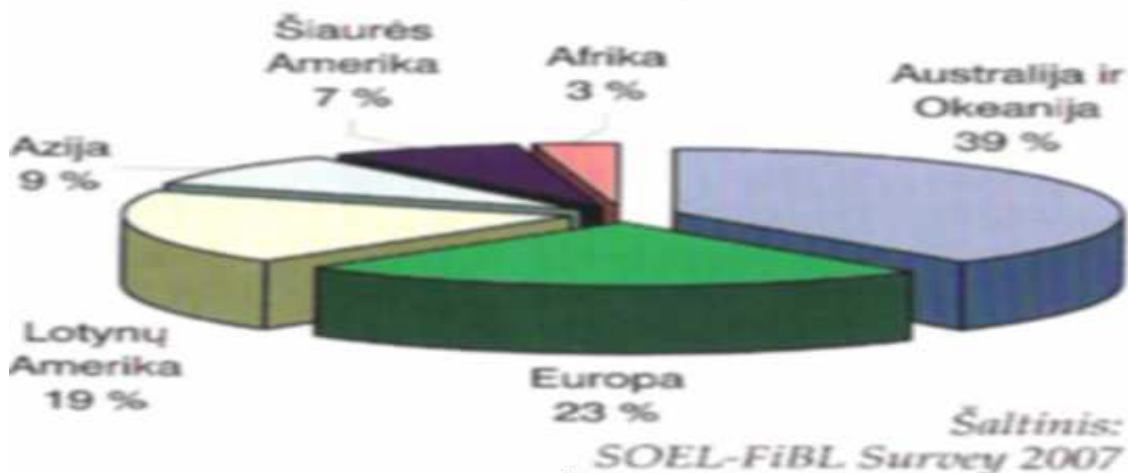
1.6. Ekologinis ūkininkavimas plečiasi visuose žemynuose

Pastarąjį dešimtmetį ekologinis žemės ūkis plečiasi visuose pasaulio žemynuose. Pernai ekologinis ūkininkavimas apėmė 121 šalį. Tarptautinė ekologinės žemdirbystės judėjimo federacija kartu su Ekologijos ir žemės ūkio fondu (Vokietija) bei Ekologinio žemės ūkio tyrimo institutu (Šveicarija) nuo 1999m. kaupia duomenis apie ekologinį ūkininkavimą. Paskutinio tyrimo duomenimis, 2006 metų pradžioje ekologinių žemės ūkio naudmenų plotas pasaulyje siekė 31 mln. hektarų. O tai sudarė beveik 1% ekologiškai ūkininkaujančių šalių žemės ūkio naudmenų. Šia ūkininkavimo forma vertėsi 634 tūkst. ūkininkų, vidutinis ekologinio ūkio dydis – apie 50 ha.

Ekologiškas ūkininkavimas ypatingai spačiai plečiasi Š. Amerikoje. Nuo 2004m. ekologiški plotai ten padidėjo net 29 %. Kiek lėčiau plečiasi ekologiniai ūkiai Europoje – padaugėjo 8% [20].

Iš žemiau esančio 9 paveikslo skritulinės diagramos matyti kaip ekologiniai ūkiai yra pasiskirstę įvairiuose pasaulio žemynuose. Ekologinių pasėlių plotai įvairiuose žemynuose ir šalyse labai skiriasi. Net 39% pasaulio ekologinių žemės ūkio naudmenų yra Australijoje ir Okeanijoje. Didžiausias ekologinių ž. ū. naudmenų plotas yra Australijoje apie 12 mln. ha, o mažiausias Jordanijoje, Honkonge ir Maltoje, ten ekologiniai pasėliai 2006 metais sudarė tik po keliolika hektarų.

Ekologiniai ž. ū. naudmenų plotai pasaulyje 2006 m., %

9 pav. Ekologiniai žemės ūkio plotai pasaulyje 2006 m.

Žemiau esančioje 3 lentelėje pateikiamos Europos šalys, kurios pasaulyje pirmauja pagal ekologiniam ūkininkavimui skirtą bendro ž. ū. naudmenų ploto dalį ir ekologiškai ūkininkaujančiųjų skaičių. Lichtenšteine ekologiški plotai jau viršija ketvirtadalį, o Austrijoje ir Šveicarijoje – daugiau kaip dešimtadalį ž. ū. naudmenų.

Lietuva pagal ž. ū. naudmenų ekologinių plotų (apie 2,5%) dalį 2006m. pradžioje užėmė 26 vietą pasaulyje.

Žemės ūkio naudmenų dalis, užimta ekologinių plotų 2006 m., %			
Lichtenšteinas	27,9	Danija	5,6
Austrija	14,2	Urugvajus	5,1
Šveicarija	10,9	Slovakija	4,9
Italija	8,4	Slovėnija	4,8
Estija	7,2	Latvija	4,8
Suomija	6,5	Vokietija	4,7
Portugalija	6,3	Norvegija	4,1
Rytų Timoras	6,3	Jungtinė Karalystė	3,9
Švedija	6,3	Ispanija	3,2
Čekija	6,0	Graikija	3,2

Šaltinis: SOEL-FiBL Survey 2007

3 lentelė. Žemės ūkio naudmenų dalis, užimta ekologinių plotų 2006 m.

Kai kurių šalių ekologinės žemdirbystės situacija ir perspektyvos

Čekijos Respublika

Čekijos Respublikoje jau pasiektas tam tikras žemės ūkio restruktūrizavimo lygis, kuriant konkurencingą žemės ūkį, tobulinant kaimo infrastruktūrą pagal europietišką multifunkcinį modelį.

Žemės ūkio ministerija padėjo pagrindus ekologinio ūkininkavimo plėtrai ir stabilizavimui, sukurdamą teisinę ir ekonomines priemones, įgalinančias sėkmingai palaikyti ekologinį ūkininkavimą žemės ūkio sektoriuje. Vienas iš pagrindinių šios programos tikslų yra pasiekti 8 proc. ekologinių ūkių lygį iki 2006 m. 2002 m. ekologinio žemės ūkio žemės dalis sudarė 5,5 proc.

Slovėnija

Slovėnijoje sąlygos žemės ūkio gamybai nėra palankios. Ūkininkavimui apie 50 proc. užima miškai, 70 proc. dirbamos žemės priskiriama nepalankiems plotams, didesnę dalį žemės užima ganyklos, o ariamos žemės yra labai nedaug. Kita vertus, Slovėnija pasižymi biologine įvairove, gerai išsaugota gamta. 1998 m. Slovėnijoje buvo 41 ekologinis ūkis. 2002 m. ekologinių ūkių skaičius pasiekė 1150.

1999 m. ekologiniams ūkiams pradėtos mokėti išmokos. Nuo 2001 m. šios išmokos tapo Slovėnijos žemės ūkio – aplinkos programos dalimi (SAEP).

Kol kas ekologinė žemės ūkio produkcija yra parduodama tik vidaus rinkoje. Ji pasižymi gana didele įvairove. 2002 m. ekologiniai produktai buvo pradėti pardavinėti ir didesniuose prekybos tinkluose.

Didėja ekologinių produktų importas į Slovėniją, daugiausia iš ES (pieno produktai, ypač iš Austrijos, grūdai, kai kurie vaisiai, kai kurie perdirbti produktai).

Slovakijos Respublika

Šiuo metu Slovakijoje ekologiniai ūkiai užima apie 2,4 proc. žemės ūkio paskirties žemės ploto, t.y. 49 998,99 ha. Slovakijos ekologinio ūkininkavimo sistema apima tiek augalininkystę, tiek gyvulininkystę. Ūkininkų ūkiai, palyginus su ES, yra labai dideli: vienas ūkis valdo iki 600 ha. Žemės ūkio produkcija yra orientuota eksportui : daugiau nei 95 proc. neperdirbtos ekologinės produkcijos yra eksportuojama.

2. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PLĖTROS ANALIZĖ

2.1. Anketinės apklausos rezultatų aptarimas

Antrajai tyrimų daliai, siekiant išsiaiškinti ekologinio ūkininkavimo tyrimo reikšmę vartotojams ir informacijos prieinamumo visuomenei, buvo pasirinktas ir tikslinis apklausos metodas. Tyrimo instrumentas – anketa (1 priedas). Anketa buvo ruošiama bendradarbiaujant su darbo vadovu.

Rengiant anketą buvo atsižvelgta į šiuos reikalavimus:

- ✓ klausimai ir atsakymai turi būti gerai visiems suprantami, parašyti taisyklinga kalba;
- ✓ klausimai neturi būti per daug abstraktūs ir per daug tiesmukiški, primityvūs;
- ✓ klausimai ir atsakymai neturi įžeisti respondento;
- ✓ atsakymai turi atspindėti realią tikrovę, tiriamos problemos turinį;
- ✓ atsakymai turi būti išsamūs, aprėpti visus galimus variantus; kiekvienas respondentas turi rasti tarp jų priimtina jam atsakymą;
- ✓ neturi būti vienašalių klausimų, kurie galėtų sukelti nereikalingą išankstinį nusistatymą;
- ✓ klausiamojo neturi varginti anketos klausimų skaičius, klausimai neturi būti monotoniški;
- ✓ reikia numatyti respondento kompetenciją atsakyti į klausimus, rinktis iš pateiktų atsakymų;
- ✓ neteikti klausimų, kurie skatintų respondentą „pataikauti“ anketuotojui, arba atsakyti pagal susidariusius viešosios nuomonės standartus;
- ✓ anketa turi turėti pažintinę reikšmę, turi dominti respondentą, žadinti jo norą atsakyti į visus klausimus, skatinti analizuoti ir objektyviai vertinti save ir aplinkinius, reiškinius ir įvykius (Tidikis, 2003).

Vartotojų nuomonės apie prekę, kainą, pakuotę, pateikimą ir rėmimą tyrimas – vienas svarbiausių rinkos tyrimo objektų. Ypač šie tyrimai yra svarbūs kai kurių maisto produktų grupėms [36]. Viena iš tų maisto grupių tai ekologiški maisto produktai. Kadangi sparčiai didėja ekologiškų produktų gamybos ir rinkos apimtys. Todėl buvo svarbu atlikti vartotojų motyvacijos ir elgsenos tyrimus, išsiaiškinti kuriais motyvais vadovaujasi vartotojai pirkdami ekologiškus produktus.

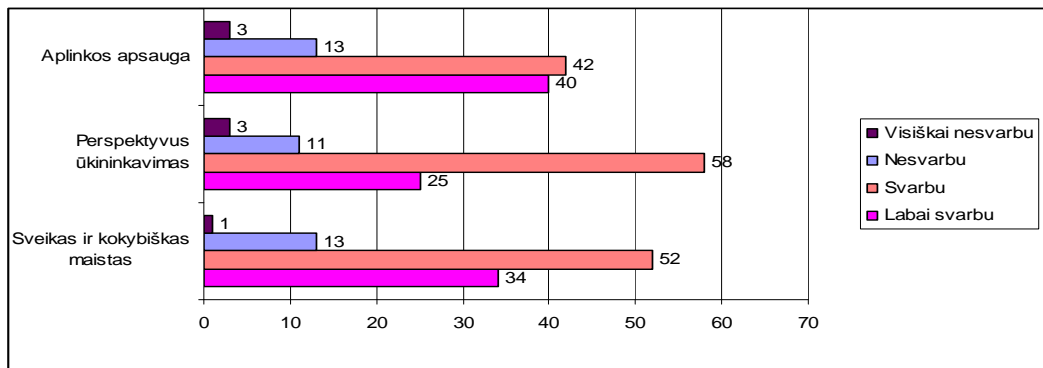
Tyrimas buvo atliekamas 2008 metais. Iš viso respondentams buvo pateikiama 150 anketų. Į pateiktus klausimus atsakė 129 respondentai, 16 anketų negražintos, 5 – sugadintos. Anketos buvo anoniminės ir uždaro pobūdžio. Kiekvienas respondentas turėjo atsakyti į dvidešimt anketos klausimų Norint truputį sužinoti apie pašnekovus, anketos pradžioje buvo pateikti keturi klausimai,

tai: lytis, keturios amžiaus grupės nuo 18 – 60 metų, išsilavinimas ir šeimos narių skaičius. Norint išsiaiškinti ekologinių produktų svarbą sveikatai ir ar respondentai pakankamai turi apie tai informacijos, apklausos metu buvo apklaustos įvairios respondentų grupės, tai Gruzdžių gimnazijos mokiniai, gimnazijos mokytojai, Gruzdžių žemės ūkio mokyklos darbuotojai ir ekologiškos parduotuvės „Sveikata“ klientai.

Anketų duomenų apdorojimui buvo naudojamas sisteminimo metodas, t.y. atsakymų grupavimas, grafinis duomenų vaizdavimas, gautų rezultatų apibendrinimas ir išvadų formavimas. Anketos duomenys darbe apdoroti „Microsoft Excel“ programa.

Respondentų amžius pasiskirstęs sekančiai: (18 – 30m.) – 28%, (31 – 40m.) – 13%, (41 – 50m.) – 32%, (51 – 60m.) – 27%. Didžioji dalis respondentų turi aukštąjį išsilavinimą net 54%, vidurinį išsilavinimą 30%, o aukštesnįjį išsilavinimą tik 16% apklaustųjų.

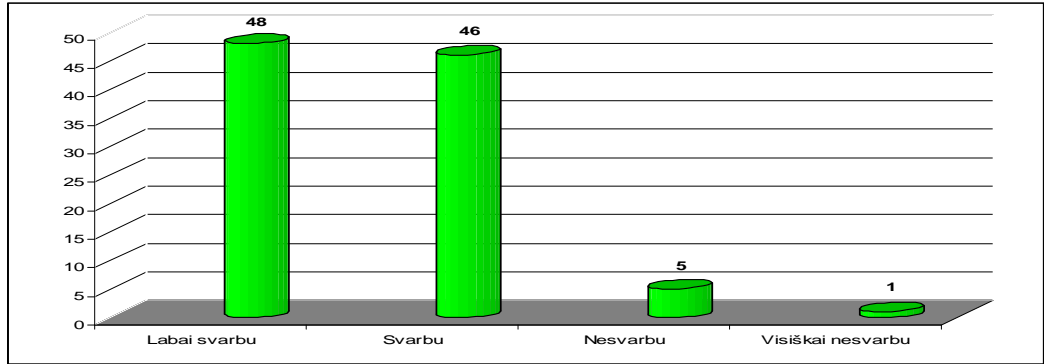
Pirmajame grafike pateikiama respondentų nuomonė dėl visuomenės požiūrio į ekologinį ūkininkavimą.

1 pav. Visuomenės požiūris į ekologinį ūkininkavimą

Iš 1 paveikslo matyti, kad didžioji dalis respondentų – 40% mano, jog visuomenei svarbiausia aplinkos apsauga. Respondentai įsitikinę, kad jie pirkdami ekologiškus maisto produktus gali taip pat prisidėti prie gamtos apsaugos. Šis požiūris parodo dalies apklaustųjų aukštą ekologinį sąmoningumą. 58% respondentų mano, kad visuomenei ne mažiau yra svarbus perspektyvus ūkininkavimas. Apie 52% apklaustųjų galvoja, kad visuomenei taip pat svarbu koki maistą mes vartojame.

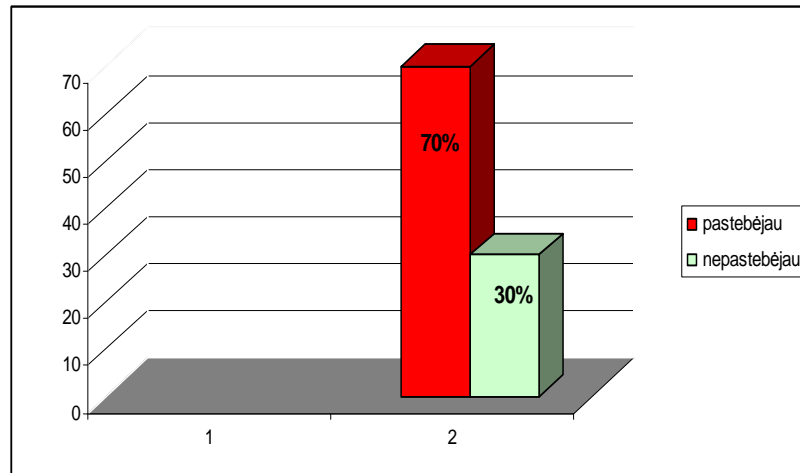
Žemiau pateikiamas grafikas, kuriame pavaizduota, kaip respondentams svarbu ir kiek svarbu kokius produktus vartoja.

2 pav. Respondentų nuomonės, kiek svarbu kokius produktus jie vartoja

Kaip matyti iš 2 paveikslo, ištiesų daugeliui respondentų svarbu koki maistą vartoja. Net 48% apklaustųjų galvoja, kad net labai svarbu koki maistą vartoja, 46% - taip pat ne mažiau svarbu. Tačiau buvo respondentų kuriems nesvarbu kokius maisto produktus vartoja.

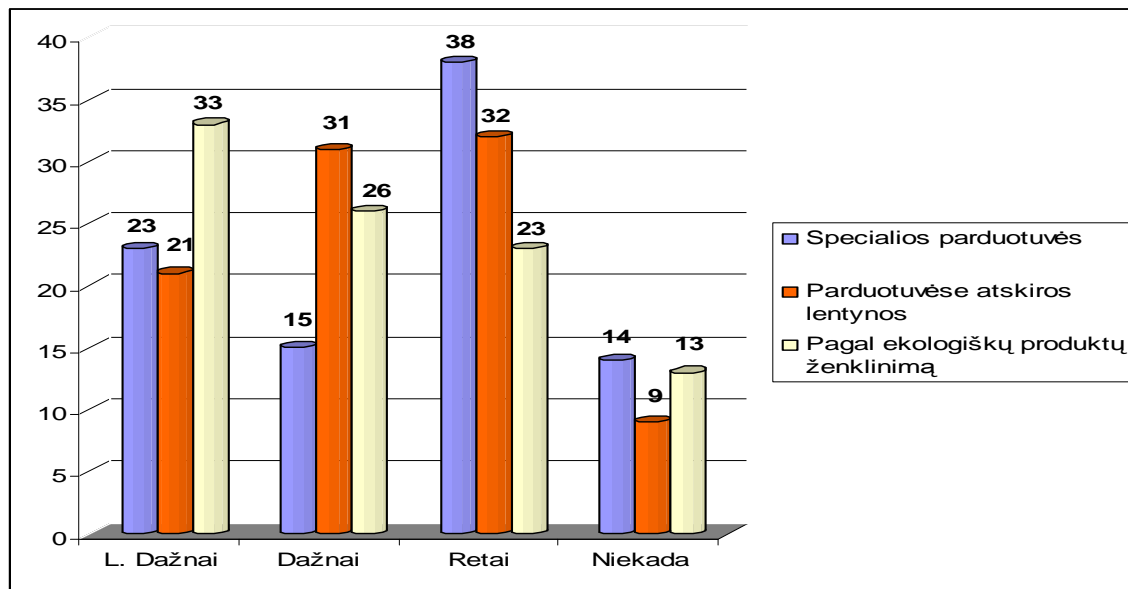
3 paveiksle matyti kokia dalis apklaustųjų jau yra pastebėję ekologiškus maisto produktus. Drąsiai galima teigti, kad ekologiški maisto produktai mūsų šalyje yra paklausūs.

3 pav. Ekologiniai maisto produktai prekybos centrų lentynose

Daugiau kaip du trečdaliai t. y. 70% apklaustųjų jau yra pastebėję ekologinius maisto produktus prekybos centruose. O 30% respondentų dar nepastebėjo ekologinių maisto produktų. Didžioji dalis, kurie dar nepastebėjo šių produktų yra jaunimas.

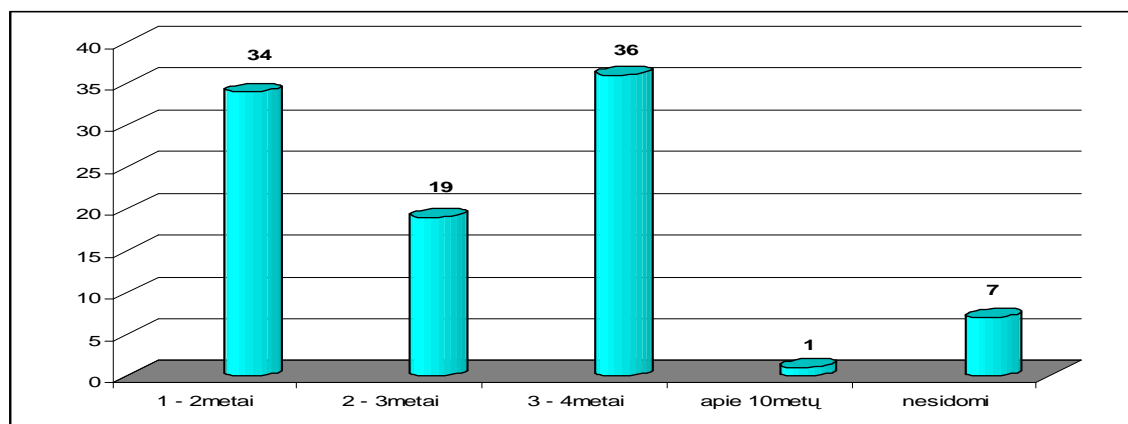
Į klausimą „Pagal kokius požymius atpažįstate šiuos produktus?“respondentai atsakė visiškai skirtingai. Žemiau pateikiamas išsamesnis grafikas, kuris parodo pagal kokius požymius respondentai atpažįsta ekologinius maisto produktus.

4 pav. Ekologinių produktų pagrindiniai atpažinimo požymiai

Iš 4 paveikslo grafiko matyti, kad respondentai labai dažnai šiuos produktus atpažįsta pagal ekologiškų produktų ženklimą, tai sudaro net 33% apklaustųjų. Išties ekologiškų produktų ženklimas yra labai svarbus dėl daugelio priežasčių, pagrindinės būtų: skatinti bendruomenės vystymąsi ir tuo pačiu remti ekonominį veiksmingumą. O pati svarbiausia nauda, tai, jog pirkėjai rinkdamiesi prekes su Eko ženklu tiesiogiai veikia paklausą ir pasiūlą. Kiekviena šalis turi susikūrusi ekologiškų maisto produktų ženklavimo sistemą (5priedas). 31% respondentų dažnai ekologinius produktus pastebi parduotuvių atskirose lentynose. Gaila, tačiau respondentai retai randa specialių parduotuvių, kurios prekiauja ekologiškais produktais.

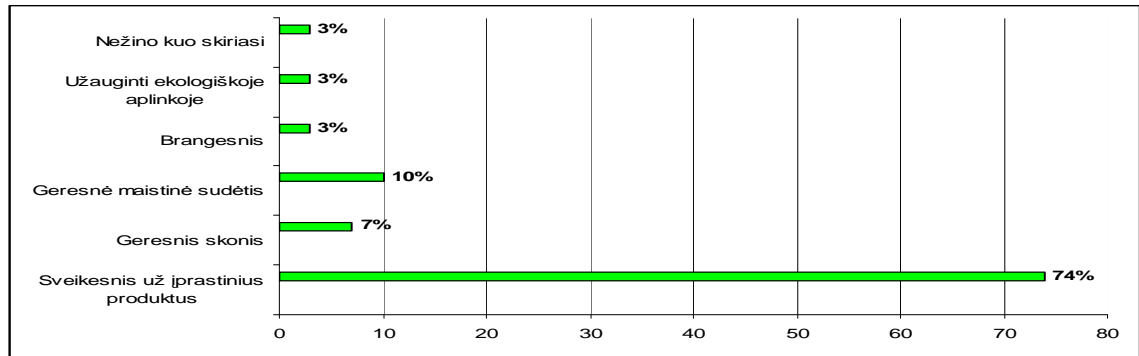
Sekančiame 5 paveiksle nurodoma, kiek laiko respondentai domisi ekologiniais produktais.

5 pav. Laikotarpiai, kiek laiko domimasi ekologiniais produktais

Kaip matyti iš 5 paveikslo, didžioji dauguma – 36% apklaustųjų ekologiniais maisto produktais domisi apie 3 – 4metus, ne maža dalis respondentų - 34% šiais produktais domisi neseniai, tik apie 2metai. Iš 123 apklaustųjų tik vienas respondentas ekologiniais maisto produktais domisi daugiau kaip 10 metų. 7% respondentų visiškai nesidomi ekologiškais produktais.

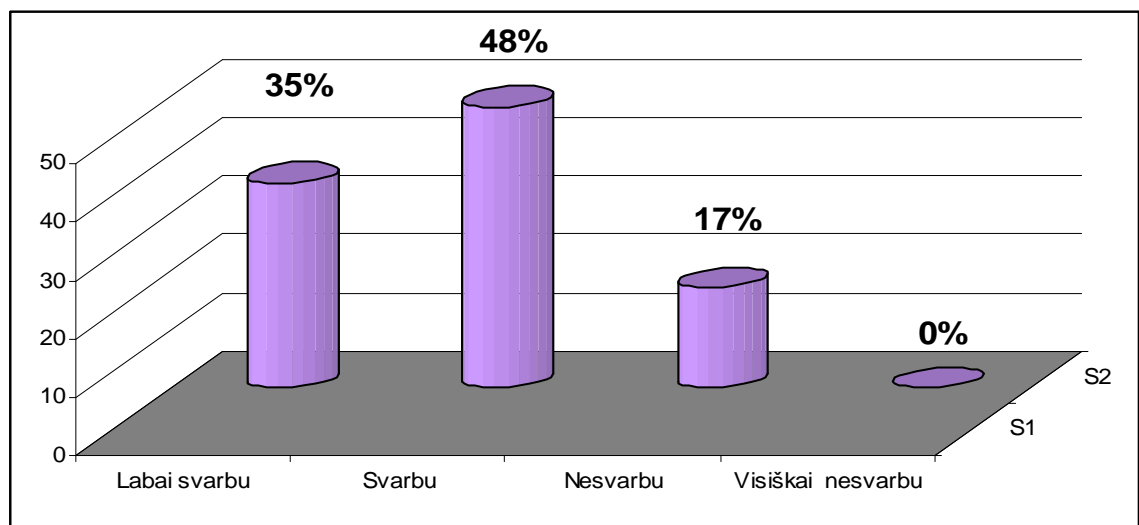
Žemiau esančiame 6 pav. Pateikiami pagrindiniai ekologinių produktų pirkimo motyvai.

6 pav. Ekologiškų maisto produktų pirkimo motyvų pasiskirstymas

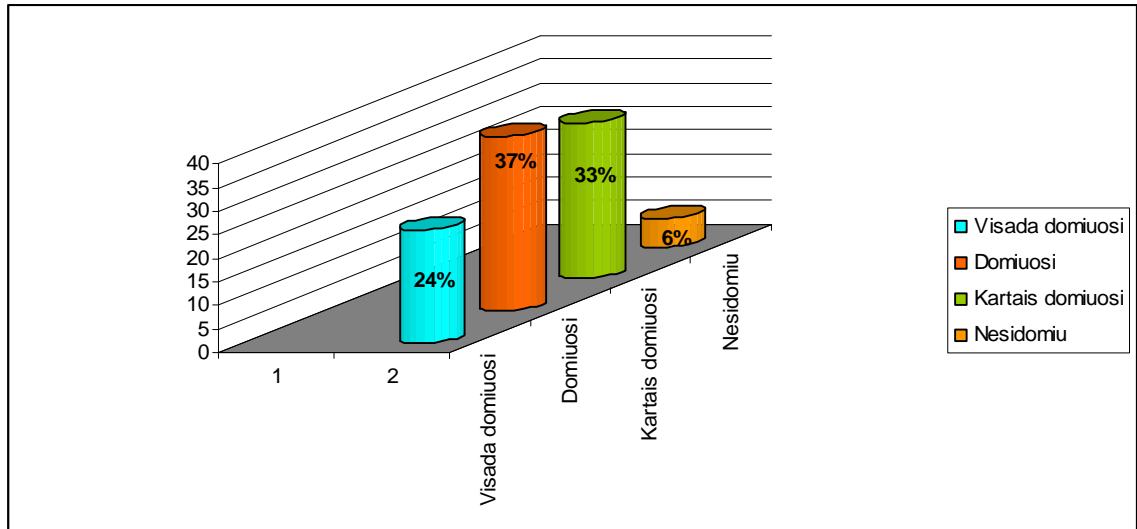
Iš šio grafiko aiškiai matyti, daugiau kaip du trečdaliai respondentų įsitikinę, kad ekologiniai maisto produktai yra sveikesni už įprastinius produktus, tai yra pats svarbiausias pirkimo motyvas. 10 procentų respondentų mano, kad šie produktai turi geresnę maistinę sudėtį. 7% galvoja, kad ekologiniai produktai geresnio skonio. Maža dalis respondentų dar išskyrė motyvą, kad šie produktai yra brangesni.

Sekančiame 7 paveiksle pateikiamos respondentų nuomonės, dėl ekologinių produktų ženklavimo.

7 pav. Ekologiškų produktų ženklavimas

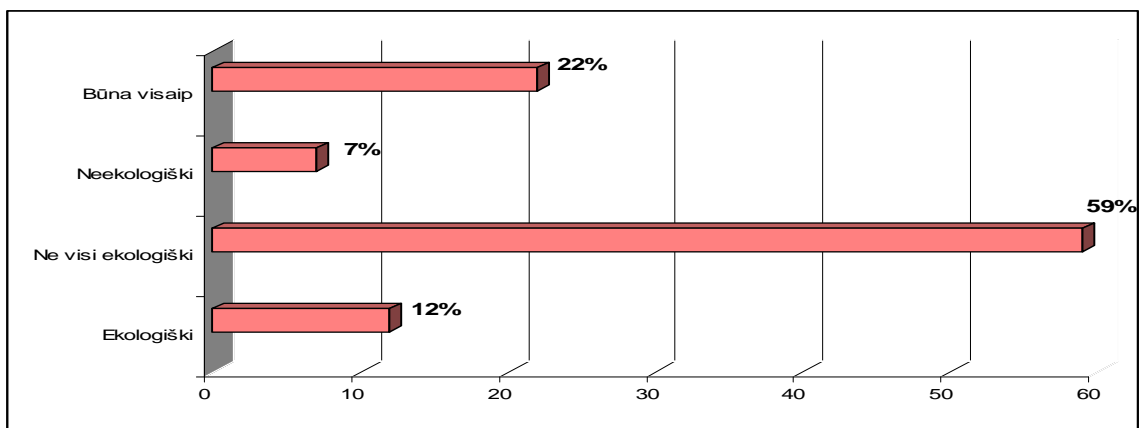
Didžiajai daliai, beveik pusei apklaustųjų ištiesų svarbus yra ekologiškų produktų ženklimas. 35% apklaustųjų, net labai svarbus šis etapas. Respondentai motyvuoja, kad pagal ženklimą lengviau atskirti šiuos produktus nuo įprastinių.

8 pav. Maisto produktų kilmės šalis

Kaip ir visos šalys, Lietuva taip pat prekiauja įvairių šalių produkcija. Šio tyrimo metu domėjauisi, ar respondentai pirkdami maisto produktus domisi maisto produktų kilmės šalimi. 37 % respondentų domisi, o 24% pirkdami maisto produktus visada domisi jų kilmės šalimi. Daugiau kaip trečdalis apklaustųjų tik kartais pasidomi.

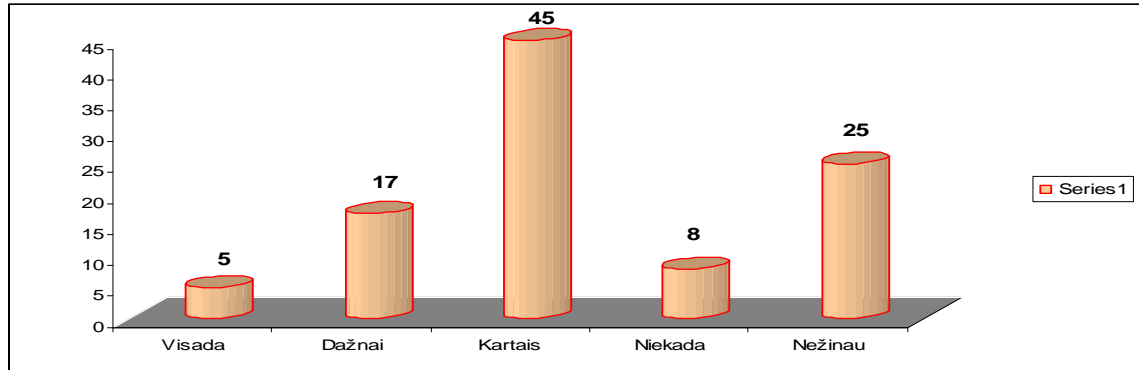
Žemiau esančiame grafike pateikiami duomenys apie Lietuviškus maisto produktus.

9 pav. Lietuviški maisto produktai

Kaip matyti iš 9 paveikslo, didžioji dalis t. y. 59% respondentų mano, kad lietuviški maisto produktai ne visi ekologiški. Deja tačiau tik 12% apklaustųjų mano, kad yra ir lietuviškų maisto produktų.

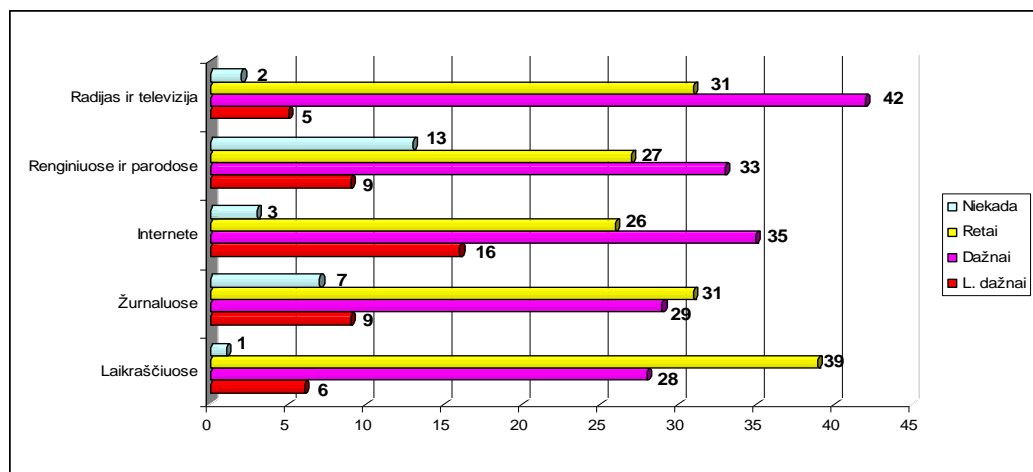
Į klausimą „Ar Lietuvoje ekologiškų produktų kainos atitinka kokybę“ respondentai atsakė įvairiai.

10 pav. Lietuviškų ekologiškų maisto produktų kainos

Didžioji dalis tyrime dalyvavusių mano, kad tik kartais kainos atitinka kokybę, taip mano 45%. Beveik trečdalis respondentų – 25 procentai net nežinojo ar kainos atitinka kokybę. Ištiesų gyventojų perkamoji galia yra menka, todėl paklausa vidaus rinkoje yra ribota. Dėl šios priežasties produkto kaina bei vartotojų finansinės galimybės įtakoja ekologiškų maisto produktų pirkimą ir vartojimą

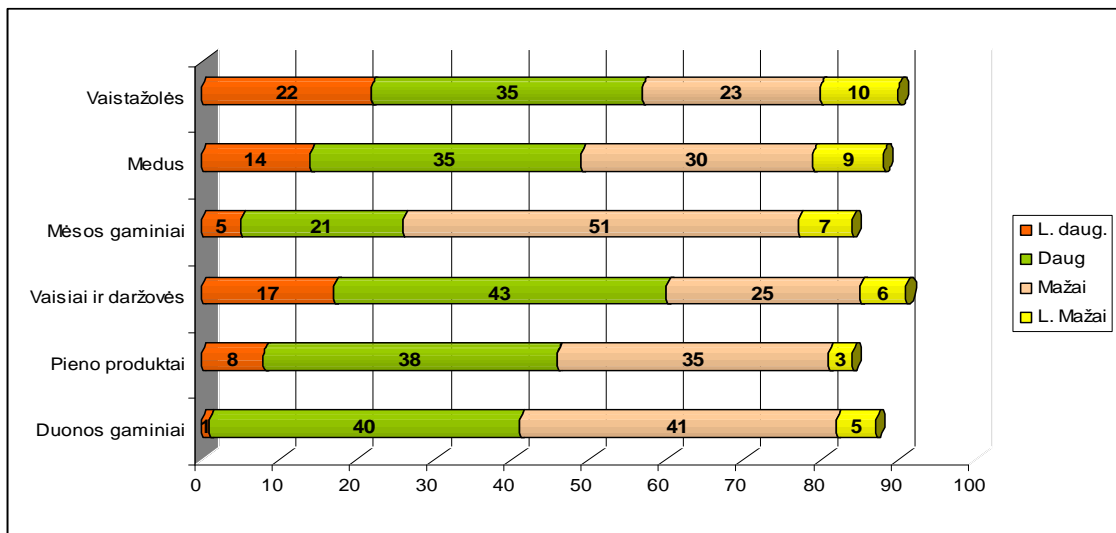
Sekančiame 11 paveiksle pateikiami duomenys, kur daugiausiai respondentai gali rasti informacijos apie ekologiškus maisto produktus.

11 pav. Informacijos pateikimo šaltiniai

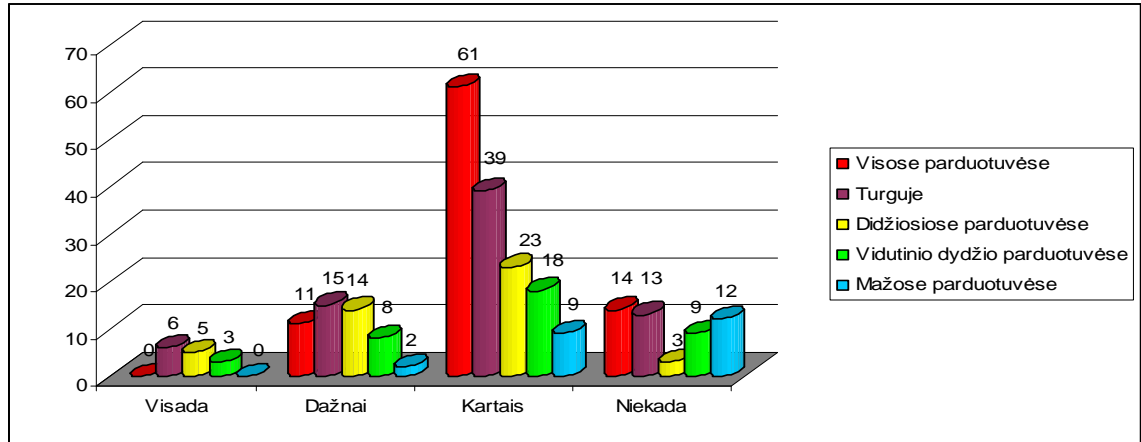
Respondentų nuomonės pasiskirstė ganėtinai skirtingai. Apklaustieji dažniausiai informacijos randa internete 16%. Dažnai informacija išgirstama per radiją ir televiziją. 35% respondentų pažymėjo, kad apie ekologiškus produktus retai informacijos randa laikraščiuose. O mažiausiai galima rasti informacijos renginiuose ir parodose. Dėl to reikia didinti informacijos sklaidą apie ekologiškus maisto produktus, nes tai būtinas šių produktų paklausos didinimo veiksnys.

Žemiau esančiame 12 paveiksle yra pateiktos pagrindinės ekologiškų maisto produktų grupės. Po atlikto tyrimo paaiškėjo, kad iš apklaustųjų daugiausiai informacijos turi apie vaistažoles – 22%. Daug informacijos randa apie ekologiškas daržoves ir vaisius. O mažiausiai žino apie ekologiškus mėsos gaminius.

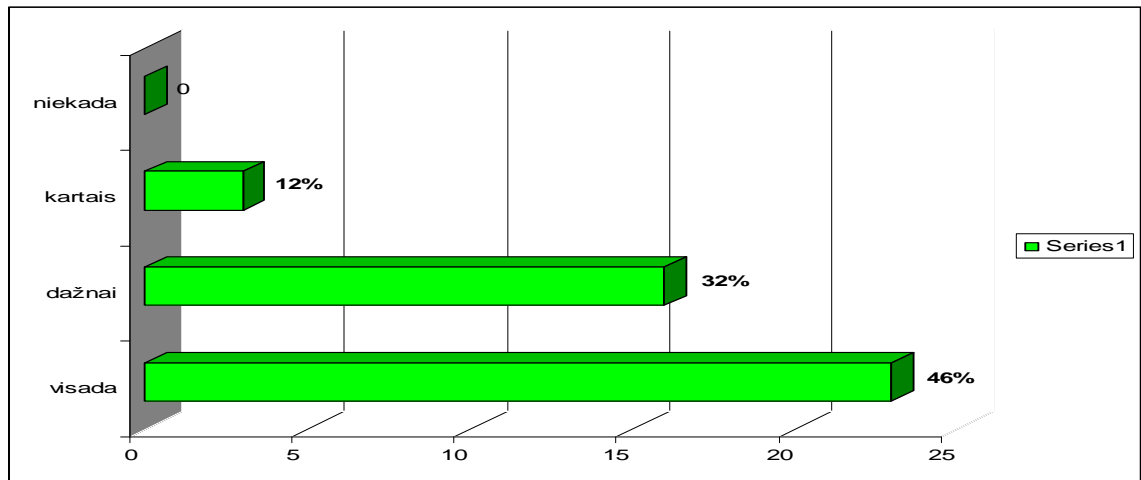
12 pav. Ekologiškų maisto produktų pagrindinės grupės

13 paveikslo grafike pateikiami duomenys apie ekologiškų produktų įsigijimo vietas. Respondentų nuomonės pasiskirstė labai įvairiai. Tyrimo rezultatų analizė leidžia teigti, jog 6% respondentų visada randa šių produktų turguje. 5 proc ekologiškus produktus perka didžiosiose parduotuvėse. Respondentai įvardija, kad jiems patogiau yra apsipirkti prekybos centruose, kadangi viskas vienoje vietoje ir patogiu.

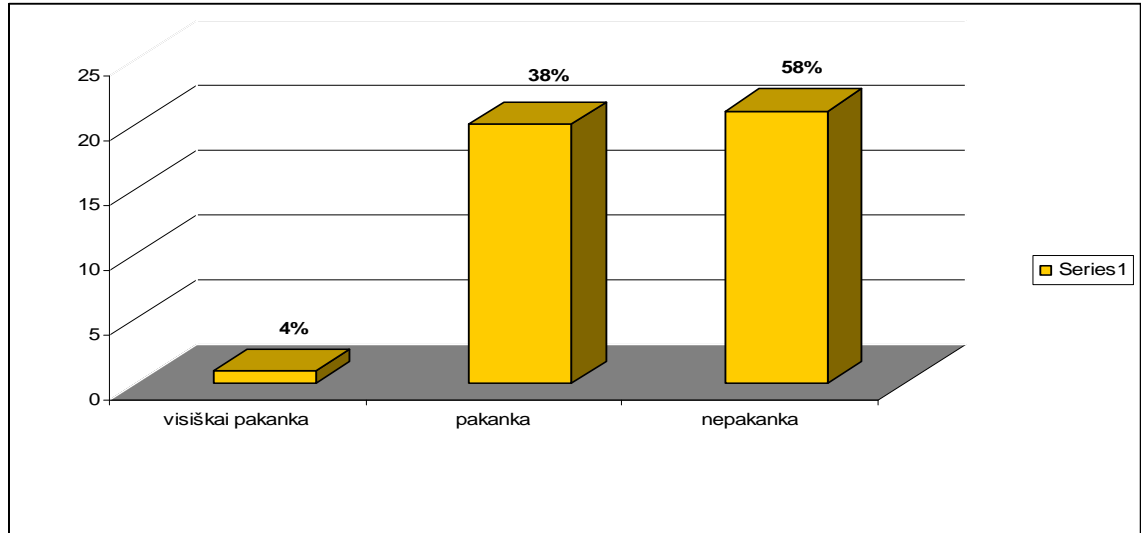
13 pav. Pirkėjų pageidaujamos ekologiškų produktų pardavimo vietos

Į klausimą „ Ar patys naudojate savo ar pažįstamų užaugintus produktus“ beveik pusė respondentų - 46 % atsakė, kad visada vartoja savo darže užaugintą produkciją, nes jų manymu tik pats gali užsiauginti tikrai ekologišką produkciją. Pagal 14 paveikslo duomenis galima drąsiai teigti, jog respondentai visiškai arba nelabai pasitiki kitų užaugintos produkcijos kokybe.

14 pav. Vartotojai naudoja savo ir kitų užaugintus ekologiškus produktus

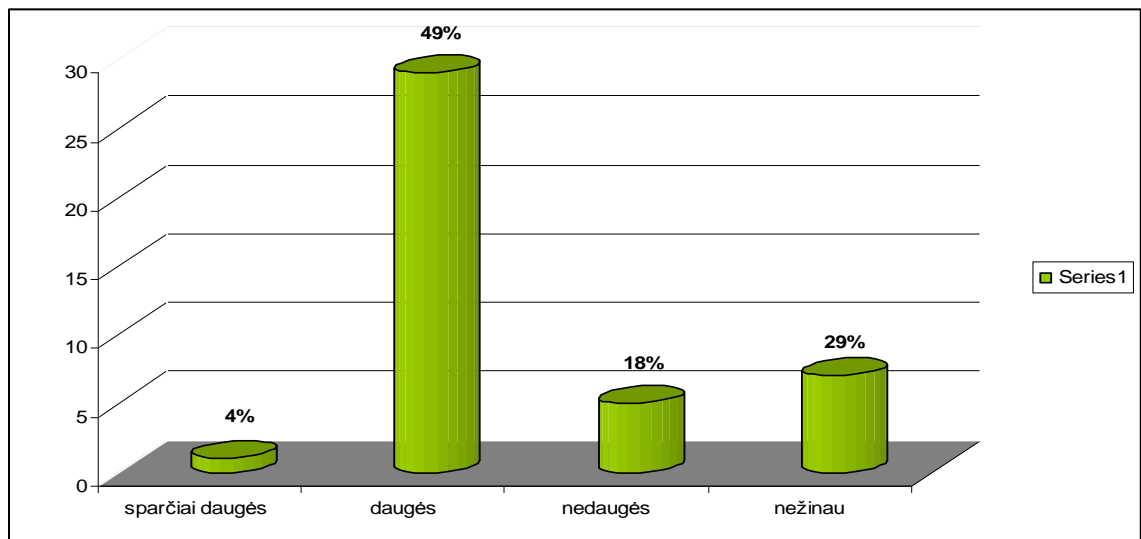
Žemiau esantis 15 paveikslas atspindi apklaustųjų žinias apie ekologiškus produktus. Nuomonės pasiskirstė į dvi grupes. 58 % respondentų pripažįsta informacijos stoką apie ekologiškus maisto produktus, pageidauja daugiau žinių. O 38 % mano, kad jiems turimos informacijos pakanka.

15 pav. Informacija apie ekologiškus produktus

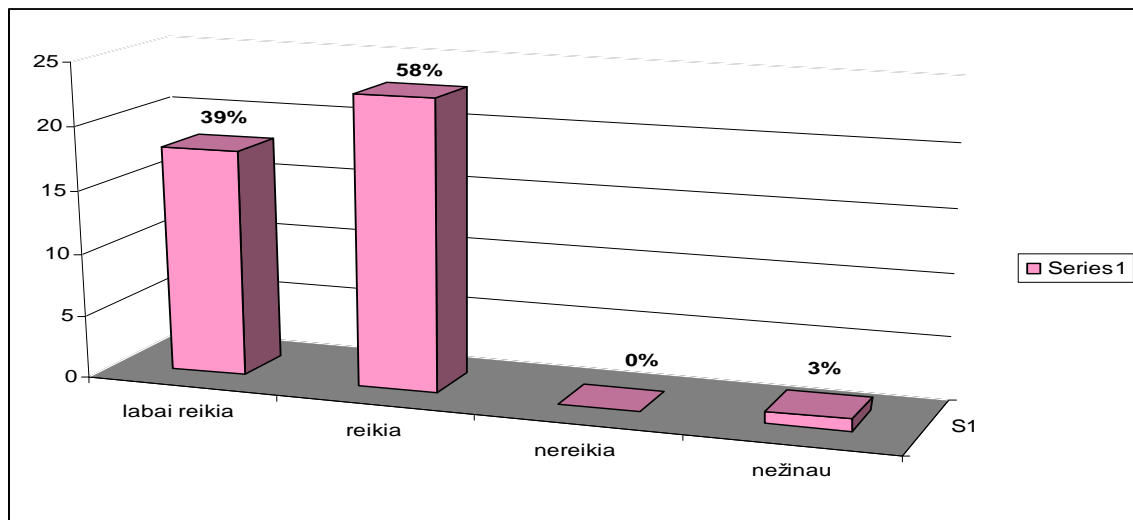
Sekančiame paveiksle pateikiami duomenys apie Lietuvoje numatomas ekologinio ūkininkavimo ir produkcijos rūšių perspektyvas. Iš visų apklaustųjų, pusė mano, kad ši ūkininkavimo sritis plėsis, daugės ekologiškų produktų asortimentas ir žinoma vartotojų susidomėjimas.

Apie 30 % respondentų nelabai išsivaizduoja ekologinių produktų pasiūlą ir paklausą.

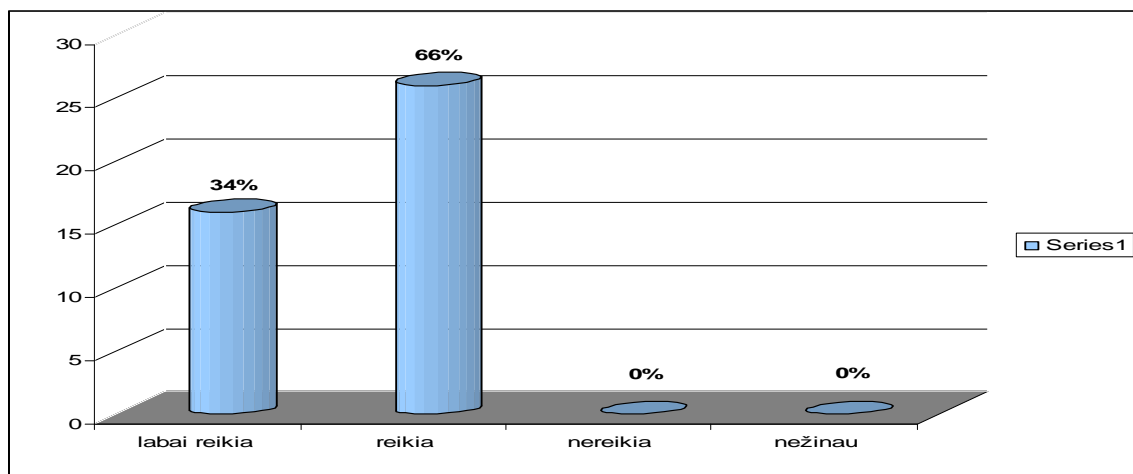
16 pav. Ekologiškų produktų prognozės Lietuvoje

„Ar reikia skatinti ekologiškų produktų gamybą?“ daugiau nei pusė apklaustųjų galvoja, jog reikia skatinti ekologiškų produktų gamybą. O 39 % pažymėjo, kad netgi labai reikia skatinti Ekologiškų produktų gamybą. Nes ši ūkininkavimo sritis yra labai perspektyvi.

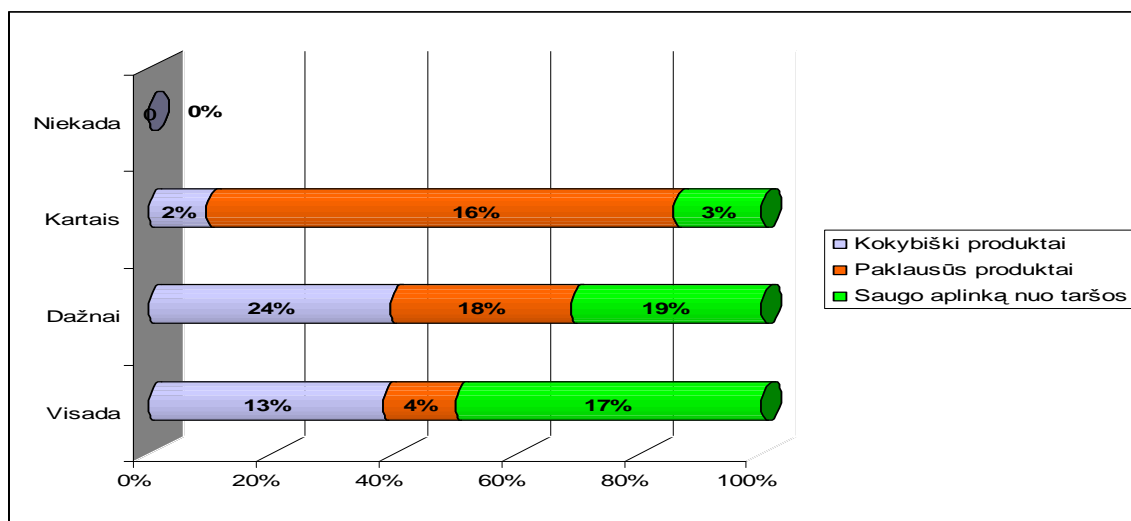
17 pav. Ekologiškų produktų gamybos skatinimas

Žemiau esančiame 18 paveiksle pateikti duomenys apie ekologiškų produktų vartojimo skatinimą. Respondentų nuomone labai reikia skatinti ekologiškų produktų vartojimą. Nes Ekologinė žemės ūkio produktų gamyba – tai potenciali galimybė ūkių konkurencingumui ir produktų eksportui didinti

18 pav. Ekologiškų produktų vartojimo skatinimas

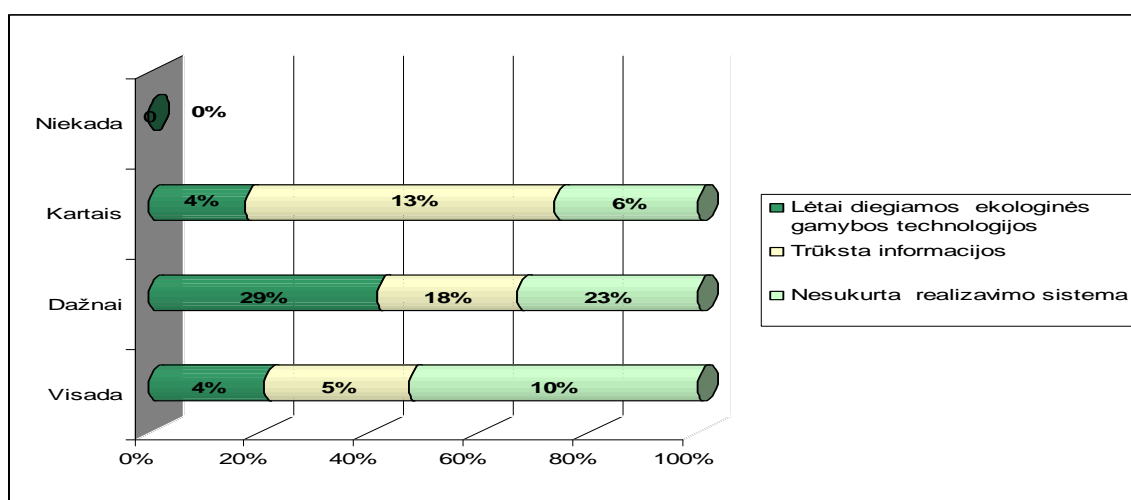
Žemiau esančiame 19 paveiksle pateikiamos ekologinio ūkininkavimo teigiamos savybės, kurias pažymėjo respondentai. 17 % apklaustųjų įsitikinę, kad ne tik dabar, bet ir ateityje plėtojant ekologinį ūkininkavimą bus svarbi aplinkos apsauga. Kiti prognozuoja, kad ekologiški produktai bus dar kokybiškesni, taip mano 13% ir žinoma šie produktai ateityje bus labiau paklausūs.

19 pav. Ekologinio ūkininkavimo teigiamos savybės

Plėtoti ekologinę žemdirbystę vis dėlto verta, nes ji turėtų sulaukti didesnės perspektyvos ateityje. Anksčiau ar vėliau juk pasikeis ir mūsų šalies vartotojų požiūris į ekologiškus produktus, didės jų paklausa. Ekologiniame ūkyje išaugintiems kokybiškiems produktams bus kur kas lengviau atrasti rinką ir Lietuvoje, ir užsienyje.

Sekančiame 20 paveiksle pateikiamos ekologinio ūkininkavimo neigiamos savybės. 23 % respondentų, kaip ir ūkininkai mano, jog didžiausia problema yra produktų realizavimas. Nes Lietuvoje nesukurta patikimesnė ir lankstesnė ekologiškų produktų prekybos sistema. O kita ne mažiau svarbi neigiama ypatybė, tai informacijos trūkumas apie ekologišką produkciją.

20 pav. Ekologinio ūkininkavimo neigiamos savybės

Iš tiesų plėtoti ekologinį ūkį yra sudėtinga. Ir ne vien dėl to, kad trūksta patirties, specialios technikos, bet ir dėl pačių ūkininkavimo subtilybių. Nuo 2007 metų sugriežtėjus ekologinio ūkininkavimo taisyklėms, šiems ūkiams dar sunkiau atitikti keliamus reikalavimus.

2.2. Ekologinių ūkių patirtis ir problemos

Kaip priemonė ir kaip papildomas metodas, išsamesnei informacijai gauti kartu su anketavimo metodu, buvo naudotas interviu metodas. Interviu atliktas su perspektyviausių ekologinių ūkių savininkais. Pasirinktas struktūrizuotas interviu tipas, kuris labiau paplitęs socialiniuose moksluose. Struktūrizuotame interviu klausimai ir visa procedūra numatyta iš anksto, ir interviu eigoje mažai kas keičiama (Kardelis, 2002) [60]. Respondentams pateikti atviri klausimai su laisvai formuluojamais atsakymais.

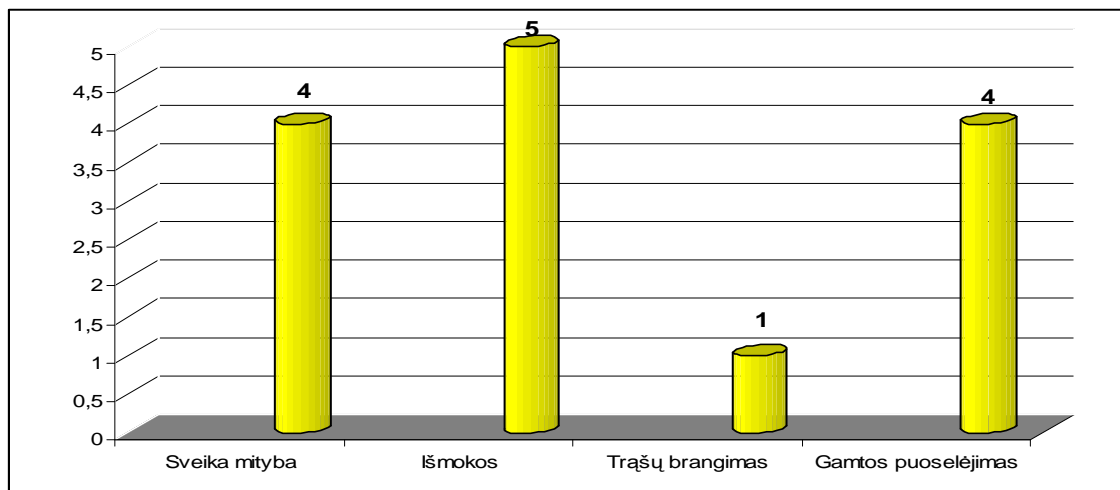
Visi respondentai gavo tuos pačius klausimus, pateikiamus vienoda seka. (3 priedas).

Šio tyrimo metu telefonu buvo apklausiami sertifikuotų ekologinių ūkių ūkininkai iš įvairiausių Lietuvos rajonų. Tyrimo metu buvo bandyta apklausti 16 ekologinių sertifikuotų ūkių šeimininkų. Pavyko apklausti tik 11 ūkių. Kiekvienam ūkininkui buvo pateikiami 5 bendrieji klausimai. Pagrindiniai ekologinių sertifikuotų ūkių duomenys pateikiami lentelėje (2 priedas).

Apklausoje dalyvavo ir praėjusių 2007 metų pažangiausi 5 ūkiai. Pirmosios vietos nugalėtojas - Feliksas Vaitelis, antroji vieta atiteko Vaidutės Stankevičienės ūkiui, trečioji vieta Edmundo Henriko Jastramskio ūkiui, ketvirtoji vieta Romualdo Mančo ūkiui ir paskutinioji penkta vieta Valerijos Birutės Žiogienės ūkiui. O Edmundo Henriko Jastramskio ūkis 2006 metais buvo pripažintas kaip geriausiu metų ūkiu.

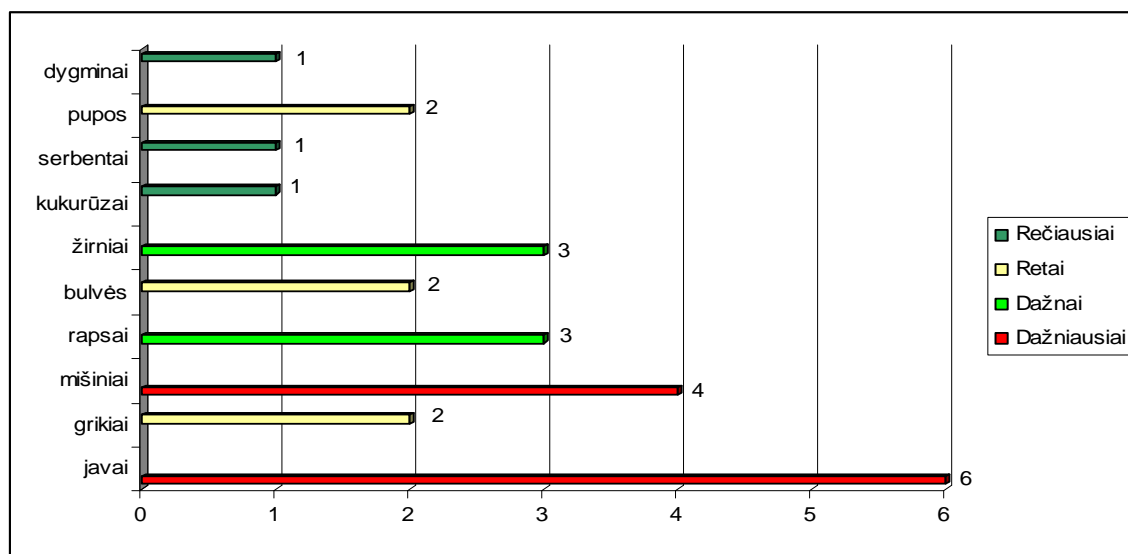
Iš apklausoje dalyvavusių ūkininkų didžioji dalis specializuojasi augalininkystės ūkiuose. Kadangi ekologinių sertifikuotų ūkių galvijai turi būti šeriami ekologiškais pašarais. Tiek gyvulininkystės tiek ir pienininkystės ūkių ūkininkai patys užsiaugina ekologiškus javus, o po to perdirba į ekologiškus pašarus.

Sekančiame 1 paveiksle pateikiamos priežastys, kurios ir paskatino šiuos ūkininkus ekologiškai ūkininkauti. Priežasčių buvo įvairių, tačiau kaip pagrindines pažymėjo: išmokas, sveiką mitybą ir gamtos puoselėjimą. Pažangiausio 2007 metų ūkio savininkas F. Vaitelis vieną iš daugelio priežasčių išskyrė trąšų brangimą. Ukmergės rajone ūkininkaujantis V. Stragis natūralią žaliąją trąšą gamina savo ūkyje iš dobilų, tokiu būdu visiškai nekenkdamas aplinkai.

1 pav. Pagrindinės priežastys, kurios paskatino ekologiškai ūkininkauti

Žemiau esančiame 2 paveiksle pateikiami duomenys apie sertifikuotuose ekologiniuose ūkiuose auginamus produktus.

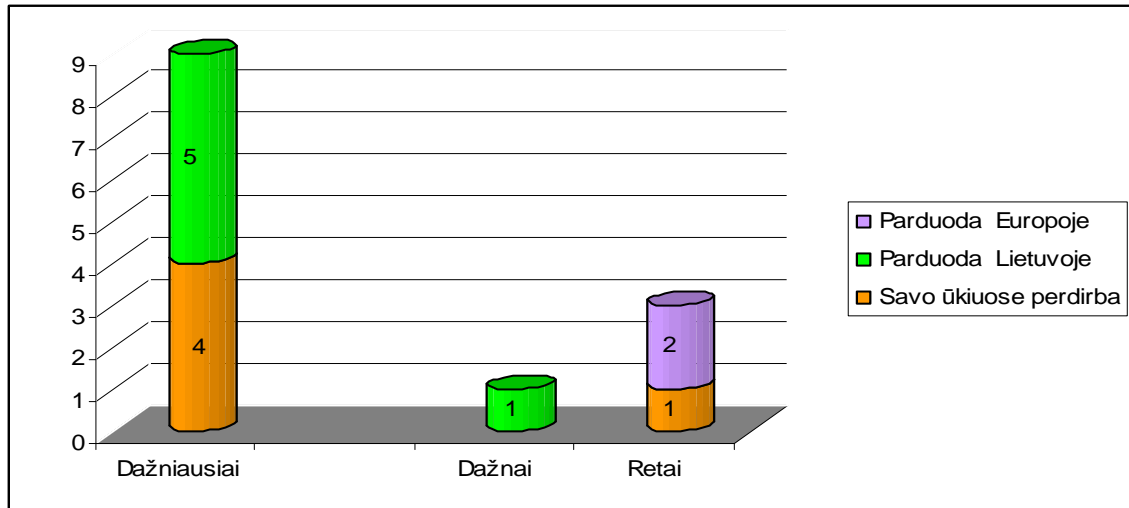

2 pav. Ekologiniuose ūkiuose auginami produktai

Didžioji dalis ūkių augina tradicines kultūras. Dažniausiai auginami įvairūs javai ir mišiniai, kadangi šios kultūros yra ne tik parduodamos, bet ir realizuojamos pačiuose ūkiuose, kaip pašarai gyvuliams. Kai kurie ūkiai rapsus taip pat perdirba savo ūkiuose, spaudžia aliejų. Rečiau yra auginami ekologiški griekiai, bulvės, pupos ir kitos daržovės. 2006 metų ūkyje (Lazdijų raj.) yra auginamos ir netradicinės kultūros, tai dygminai, šie augalai yra aliejingi, tinka aliejaus gamybai.

Paklausus ūkininkų apie realizavimo sistemą, beveik visi ūkininkai vienbalsiai įvardija kaip vieną didžiausią problemą. Didžioji dalis teigia, kad dar nėra iki galo sukurtos sistemingos

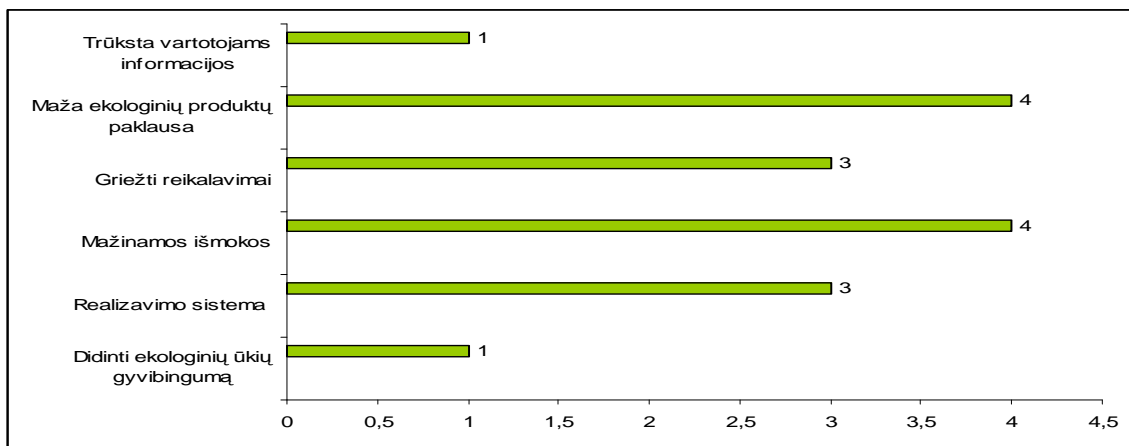
realizavimo sistemos. Dažnai ūkininkams tenka savo produkciją parduoti už tą pačią kainą kaip ir neekologiškus produktus. Didžioji dalis sertifikuotų ekologinių ūkių savininkai užaugintą produkciją perdirba ir gamina iš jų gyvuliams ekologiškus pašarus. Ne maža dalis ūkių savo produkciją parduoda Lietuvoje, o kai kurie ūkiai parduoda ir į kitas Europos sąjungos šalis. Tai puikiai atsispindi 3 paveiksle.

3 pav. Sertifikuotų ekologinių ūkių produktų realizavimas

2007 metų pažangiausio ūkio augalinė produkcija buvo eksportuojama į Švediją. Kai kurie ūkininkai parduoda į supirkimo punktus Lietuvoje, o iš ten ekologiška produkcija keliauja į Europą.

Pateikus ūkininkams klausimą: „Kokias išvelgiate neigiamas ekologinio ūkininkavimo savybes“, visi pašnekovai išvelgė gan nemažai problemų. Viena didžiausių problemų tai nesukurta iki galo realizavimo sistema.

4 pav. Ekologinio ūkininkavimo neigiamos savybės

Pirmiausiai ūkininkai skundėsi dėl mažinamų išmokų. Kita blogybė taip pat jų manymu labai svarbi, tai maža ekologiškų produktų paklausa, jų manymu ši veiksnį įtakoja vartotojų informacijos trūkumas. Kaip blogybę ūkininkai įžvelgia griežtus reikalavimus ekologiniams ūkiams.

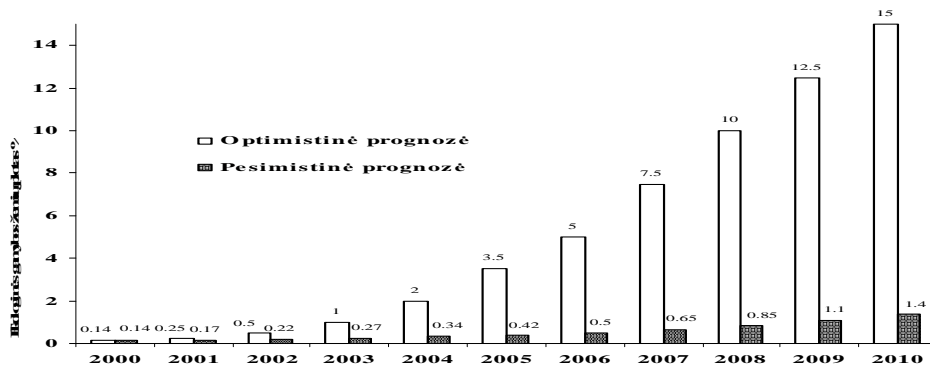
3. EKOLOGINIO ŪKININKAVIMO PLĖTRA IR PERSPEKTYVOS

Iš tiesų susidomėjimas ekologiniu ūkininkavimu Lietuvoje, kaip ir visoje Europos Sąjungoje, yra didelis. O mūsų šalyje jis ypač sparčiai auga - kasmet apie 60 proc. Viena iš pagrindinių tokio reiškimo priežasčių – didelė, siekianti maksimalias reglamente numatytas sumas, ES parama (valstybės parama sertifikuotam ekologiniam ūkiui teikiama nuo 1997 m.): už javus išmokama 416 Eur/ha, daugiameses žoles - 118 Eur/ha, daržoves - 551 Eur/ha, vaistažoles - 456 Eur/ha, uogynus - 734 Eur/ha, už sodus - 752 Eur/ha.

Kaip žinoma, ekologinio ūkio derlius gerokai mažesnis negu gaunamas tradiciniame ūkyje, todėl ir kompensuojama už prarastą derlių. Antra ekologinio ūkininkavimo plėtros priežastis - sparčiai didėjanti ekologinių produktų paklausa, augant vartotojų perkamajai galiai.

Ekologiniuose ūkiuose daugiausia užauginama varpinių ir ankštinių augalų (apie 50 proc.), bet sparčiai didėja uogynų ir vaistažolių plotai. Pozityviai vertina, kad kasmet daugėja ekologinių maisto produktų perdirbimo įmonių, kurias steigia ir žemdirbiai. Kad šis procesas spartėtų, siūlyta skatinti ekologiškos produkcijos perdirbimą ūkininkų ūkiuose ir kooperatyvuose parengiant ekologiškų produktų perdirbimo ūkyje įstatymą [1].

Žemiau esančiame 10 grafike pateikiama ekologinių ūkių optimistinės ir pesimistinės prognozės. Didžioji dalis ekspertų mano optimistiškai. Ekologinių ūkių skaičiaus bei jų užimamų plotų didėjimas leidžia tikėtis, kad Lietuvoje 2010 metais ekologinis ūkininkavimas sudarys 15% visų žemės ūkio naudmenų ploto.

10 pav. Ekologinių ūkių žemės ploto bendrame šalies žemės ūkio naudmenų plote (proc.) kitimo prognozė 2000 – 2010 m. [11]

Ekologinio ūkininkavimo plėtrą skatinančios priežastys:

1. Nemaža ES parama. Taip kompensuojama už prarastą derlių (kaip minėta, ekologiniame ūkyje derlius gaunamas daug mažesnis negu tradiciniame).
2. Sparčiai didėjanti ekologinių produktų paklausa.
3. Auganti vartotojų perkamoji galia.
4. Susirūpinimas savo sveikata.

3.1. Paramos įtaka ekologinio ūkininkavimo plėtrai Lietuvoje. Įgyvendinant bendruosius aplinkosaugos tikslus ir siekiant formuoti sveiką ir harmoningą žmonių gyvenamąją aplinką bei bendrąjį ekologinį stabilumą, kuriama agrarinės aplinkosaugos politika ir formuojama tinkama žemėnaudos struktūra, stabdanti ekosistemų nykimą. Lietuvoje ekologiškai ūkininkauti pradėta 1990 m. Įgyta patirties, sukurta sertifikavimo sistema.

2004 m. Lietuvai tapus Europos Sąjungos (ES) nare, iš Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) pagal Kaimo plėtros 2004-2006 metų plano priemonės „Agrarinės aplinkosauga“ Ekologinio ūkininkavimo programą buvo skirta parama ekologiniams ūkiams. Programa 80 proc. finansuojama iš EŽŪOGF ir 20 proc. iš Lietuvos Respublikos nacionalių fondų. Ekologinis žemės ūkis pagrįstas moderniomis, aplinkai palankiomis technologijomis, kurios skatina gaminti aukštos kokybės, didelės maistinės vertės produkciją. Pasinaudojant parama, atsiranda galimybė plėsti gamybą šalies vidaus poreikiams ir įsijungti į bendrą ES rinką.

Lietuvai tapus ES nare parama kaimo plėtrai skiriama pagal Kaimo plėtros 2004-2006 metų plano priemonę „Agrarinė aplinkosauga“ Ekologinio ūkininkavimo programą. Šios programos pagrindinis tikslas - paremti ekologinį ūkininkavimą kaip gamybos sistemą, kuri teikia socialinę ir ekonominę naudą gyvenantiems kaimo vietovėse, bei užtikrina aplinkosaugą, ir kokybiškų maisto produktų, turinčių didelę paklausą rinkoje, gamybą

Parama mokama tiek ekologinės gamybos, tiek pereinamojo į ekologinę gamybą laikotarpio ūkiams už sertifikuotą ir deklaruotą žemės plotą, naudojamą ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų gamybai [7].

3.2. Vartotojų elgsena ekologinėje rinkoje

Vartotojo profilis, tikslinė rinka ir pozicionavimas. Plėtojant EKOLOGINĘ žemdirbystę, vartotojai atlieka tarpininkų vaidmenį. Vartotojų troškimai yra skirtingi ir, tik nedaugelis kompanijų gali pasiūlyti produktus, geriausiai atitinkančius jų norus. Todėl yra svarbu suskirstyti vartotojus į tam tikras grupes, atsižvelgiant į jų charakteristikas, kurios padėtų atskirti vienas vartotojų grupes nuo kitų. Tai vadinama segmentacija. Dėl segmentacijos rinka yra suskirstoma į pirkėjų grupes, kurių skirtingi poreikiai, charakteristikos ir tam tikra elgsena, šioms grupėms yra reikalingi skirtingi produktai ar marketingo elementai. Negali būti taikomas vienintelis būdas rinkai segmentuoti. Kiekvienas rinkos dalyvis turi surasti skirtingas rinkos segmentavimo variacijas ar tam tikrus jų derinius, taip atradamas geriausias būdą stebėti visą rinkos struktūrą. Vartotojų rinka daugiausia yra segmentuojama pagal (Kotler P., ..., 1999):

- ✓ geografinį kriterijų (regioną, miesto dydį, tankumą, klimata);
- ✓ demografinį kriterijų (amžių, lytį, šeimos dydį, šeimos gyvenimo ciklą, uždarbį, profesiją, išsilavinimą, religiją, rasę, tautybę);
- ✓ psichografinį kriterijų (socialinę klasę, gyvenimo būdą, asmenybę);
- ✓ elgsenos kriterijų (pirkimo galimybę, naudos siekimą, vartotojo statusą, vartojimo dažnumą, lojalumą tam tikroms prekėms, pasiruošimą pirkti, orientaciją į produktą).

Organizacija pirmiausia įvertina visą rinką, tuomet suskirsto ją mažesniais segmentais, iš jų išrenka pačius perspektyviausius ir sutelkia visą dėmesį į jų aptarnavimą. Rinkos „užkariavimas“ – tai procesas, kurio metu įvertinamas kiekvieno rinkos segmento patrauklumas ir atrenkami keli segmentai, padedantys įsiskverbti į rinką (Kotler P., ..., 1999).

Ekologinių produktų vartotojai, atsižvelgiant į jų socialines, ekonomines ir demografines charakteristikas, visoje Europoje sudaro tokias grupes:

- ✓ jaunos šeimos, turinčios vaikų;
- ✓ gaunantys pajamų, kurių dydis viršija vidurkį;
- ✓ turintys aukštąjį išsilavinimą;
- ✓ gyvenantys miestuose.

Vis dėlto, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, „nuolatinių, ištikimų ir stambių“ ekologinių produktų vartotojų procentas vis dar išlieka mažas, o augimo tempai kai kuriose šalyse taip pat labai lėti. Galima daryti išvadą, jog ateityje ekologinė rinka priklausys nuo to, ar bus surasti nuolatiniai vartotojai (Bertil S., ..., 2006).

Pagrindiniai faktoriai, lemiantys vartotojų pasirinkimą perkant maisto produktus, yra šie: šviežumas, skonis, išvaizda, saugumas (ar tai sveikas produktas, ar patikimas gamintojas, ar žinomas produkto prekinis ženklas), asortimentas (Gracia A., ..., 2001).

Išorinė produkto išvaizda visuomet byloja apie produkto šviežumą. Nei vienas vartotojas niekada nepirks net ir mėgstamiausio produkto, jei pastebės, kad yra pasibaigęs jo galiojimo laikas. Ekologinių produktų realizavimo terminai yra gerokai trumpesni, nei įprastinių, todėl į šią problemą turi būti atkreiptas ypatingas dėmesys. Be to, jei produktas yra neteisingai sandėliuojamas, transportuojamas ar ilgai guli parduotuvių lentynose, gali smarkiai pakisti jo maistinės savybės.

Aukštos kokybės, šviežių ekologinių produktų skonis yra daug geresnis nei įprastinių. Vartotojas, bent kartą išbandęs šiuos produktus, tuo įsitikina.

Potencialiems vartotojams, kurie yra susidomėję ekologiškais produktais, tačiau nesuvokia, kuo jie skiriasi nuo įprastinių, turi būti suteikta galimybė juos išbandyti, arba gauti nemokamų produktų mėginių, tokių kaip vonios priemonės, prieskoniai, arbata ir t.t.

Kadangi skonis yra antroji iš svarbiausių produkto savybių, gamintojai turi atminti: jei aukštos kokybės produktas bus neskanus, vartotojai jį pirks tik esant neatidėliotinai būtinybei.

Jei įvedus produktą į rinką jo pardavimo rodikliai sparčiai didėja, bet vėliau ima sparčiai mažėti, tampa aišku, jog tai yra susiję su produkto skoniu – neskanių produktų vartotojai neperka patys ir nerekomenduoja jų kitiems pirkėjams.

Produkto saugumas, vartotojų supratimu, yra susijęs ne tik su tam tikromis jo savybėmis, bet taip pat ir su produkto kilme. Ekologiniai produktai jau nuo jų atsiradimo pradžios yra saugūs, kadangi jų sudėtyje nėra jokių sintetinių cheminių elementų. Produkto saugumo supratimas atsiranda

ir tuomet, kuomet atsiranda vartotojų lojalumas gamintojui, todėl yra labai svarbu sukurti atitinkamą ryšį tarp vartotojų ir gamintojų. Jei produktas vartotoją pasiekia tiesiogiai iš gamintojo, tuomet ryšys tarp vartotojo ir gamintojo yra stiprus, tačiau, jei produktas pasiekia vartotoją per tarpininkus, vartotojui turi būti pateikiami informatyvūs jo aprašymai, atspindintys produkto kokybę. Jei produktai yra pristatomi parodose arba parduodami turgavietėse, tuomet kartu su jais galėtų būti pateikiama informacija ir apie gamintoją (pvz., nuotraukos iš ūkio, kuriame auginami tie produktai) – tai padeda stiprinti ryšį tarp vartotojų ir gamintojų, bei skatina vartotojų lojalumą.

Pasitikėjimo ekologiniais produktais pagrindas yra daugialypis. Jį sudaro pasitikėjimas sistema (instituciniai suderinimai; maisto produktų žymėjimas ir sertifikavimas), asmeninis pasitikėjimas (artimi ryšiai tarp vartotojų ir gamintojų, socialinių ryšių įtaka) ir pragmatinis pasitikėjimo maisto produktais laipsnis (asmeninė patirtis, naudojant natūralius maisto produktus) (Truninger M., 2006).

Ekologinės žemdirbystės sėkmė ir progresas Europos Sąjungos šalyse priklauso nuo to, kaip vartotojai priims šiuos produktus. Šiuo metu didžiausia problema Europos Sąjungos šalyse yra ta, jog vartotojų susidomėjimas ekologiškais produktais vis dar išlieka labai mažas. Jei susidomėjimas ir yra, tai jis daugiau susijęs su asmenine sveikata, nei su mintimis apie žalą aplinkai.

Ekologiškos produkcijos institucionalizacijos periodai pateikti (6 priede).

Ekologiški maisto produktai. Pasaulyje ekologiški produktai yra ypač populiarūs, vienas po kito atsidaro ekologiški restoranai, garsūs dizaineriai imasi kurti kolekcijas tik iš ekologiškų audinių. Ir kasdieniam stalui pirkėjai vis dažniau renkasi ekologišką maistą. Susidomėjimas tokiais produktais auga ir Lietuvoje.

Ekologiški žemės ūkio produktai – tai ypatingu maistingumu bei natūraliomis savybėmis pasižymintis maistas. Juose ne tik gausu įvairių žmogui kiekvieną dieną būtinų mineralų ir vitaminų, bet jų sudėtyje nėra pesticidų likučių, jie neužteršti sunkiaisiais metalais, hormonais ar kitais sintetiniais priedais.

Kas yra ekologiški maisto produktai? Nuoroda „ekologiškas“ apibūdina ne tiek produktą, kiek jo auginimo, apdorojimo ir perdirbimo būdą.

Apie tai, jog produktas iš tiesų ekologiškas, informuoja produktų etiketės. Jose visuomet turi būti nurodomas gamintojas, jo adresas, produkto kilmė ir sudėtis. Vienas svarbiausių duomenų etiketėje – sertifikavimo ženklelis (priedai). Ekologiški produktai sertifikuojami pagal griežtas Europos Sąjungos taisykles, todėl jų gamyba atidžiai stebima. Ūkininkas, norintis užregistruoti

ekologišką ūkį, privalo savo žemėse nenaudoti jokių sintetinių priedų daugiau kaip 3 metus, gyvulius šerti tik ekologiškais produktais.

Šiuo metu Lietuvoje ekologinės gamybos ūkius, įmones ir juose pagamintą produkciją kontroliuoja akredituota sertifikacijos įstaiga – viešoji įstaiga EKOAGROS.

Produktų kokybę “nuo lauko iki stalo“ taip pat kontroliuoja Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

Kaip atpažinti ekologiškus produktus? Ekologiškų vienkomponenčių arba sudėtinių maisto produktų, į kurių sudėtį įeina ne mažiau kaip 95 proc. Ekologiškų sudėtinių dalių, etiketėje turi būti:

- ✓ Užrašas „Ekologiškas...“,
- ✓ Sertifikavimo įstaigos pavadinimas, adresas ir jos logotipas.
- ✓ Specialus Europos Sąjungos logotipas su užrašu lietuvių ar kitos šalies narės kalba : „Ekologinis žemės ūkis“;
- ✓ Lietuviškas ekologinio žemės ūkio ženklas.
- ✓ Sertifikavimo įstaigos logotipas
- ✓ Specialus ES logotipas
- ✓ "Lietuviškas ekologinio žemės ūkio ženklas

Vartotojai, perkantys taip paženklintus maisto produktus, gali būti tikri, kad jie yra ekologiški.

Jeigu ekologiškų sudėtinių dalių yra nuo 70 iki 95 proc., jos nurodomos tik sudėtinių dalių sąrašė, o toks produktas nelaikomas ekologišku. Etiketėje gali būti nurodomas bendras ekologiškų sudėtinių dalių procentas – „X proc. Ekologiškų sudėtinių dalių“ [17].

Priežastys, dėl kurių vis daugiau lietuvių linksta prie ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktų

1. Tai sveika. Ekologiškų žemės ūkio ir maisto produktai pasižymi maistingumu bei geromis savybėmis. Juose yra daugiau vitamino C ir būtinausių mineralų: kalcio, magnio ir chromo taip pat priešvėžinių antioksidantų;

2. Tai saugu.(Nėra kenksmingų cheminių medžiagų). Ekologiški žemės ūkio ir maisto produktai neužteršti sunkiaisiais metalais, pesticidų likučiais nitratų pertekliumi, antibiotikais, hormonais, jų sudėtyje nėra sintetinių maisto priedų;

3. Ekologiški žemės ūkio ir maisto produktai nėra genetiškai modifikuoti. Pagal Lietuvoje galiojančias Ekologinio žemės ūkio taisykles, kurios suderintos su Europos Sąjungos dokumentais: reglamentais 2092/91, 1804/99, 331/2000 ir kt. genetiškai modifikuoti javai ir ingredientai neleidžiami;

4. Griežti ekologiškiems žemės ūkio ir maisto produktams keliami reikalavimai. Ekologiškas produktas visada bus paženklintas etikete, kurioje yra svarbiausia informacija: ekologiškų produktų sertifikavimo ženklas, gamintojas, jo sertifikavimo numeris, sertifikavimo darbus atlikusi sertifikacijos įstaiga. Ekologiškų produktų gamyba yra griežtai reguliuojama pagal Ekologinio žemės ūkio taisyklių reikalavimus.

5. Dėmesys laukinei gamtai. Laikantis aplinkosauginių reikalavimų augalininkystei bei gyvulininkystei, geriau apsaugota aplinka - vanduo ir dirvožemis. Žmogus privalo garantuoti, kad vandens telkinyje ar miške esančios retų augalų ar laukinių gyvūnų rūšys jo žemėje bus išsaugotos ir prižiūrimos.

6. Tai skanu. Daugelis žmonių renkasi ekologišką produkciją, kadangi, kaip jie sako, ji skanesnė. Ekologiški produktai pasižymi maistingumu bei geromis skoninėmis savybėmis [16].

3.3. Ekologiškų produktų kainos 2007 m. Lietuvos mažmeninės prekybos centruose ir turgavietėse

Ekologiškų bulvių kaina 2007 m., lyginant su 2006 m., mažmeninės prekybos centruose padidėjo 47%, morkų – 5%, burokėlių – 13%, kopūstų – 30%, svogūnų – 5%, geriamojo pieno – 23%, jogurto – 30%, avižų kruopų – 46%, grikių kruopų – 45%, kvietinių kruopų – 64%, manų kruopų su sėlenėlėmis – 100%, miežinių kruopų – 1%, perlinių kruopų – 12%, 5 grūdų košei – 55%, skaldytų žirnių – 32%, kvietinių miltų – 39%. Ekologiškų bulvių kaina 2007 m. mažmeninės prekybos centruose sudarė 3,07 Lt/kg, morkų – 2,46 Lt/kg, burokėlių – 2,71 Lt/kg, kopūstų – 2,66 Lt/kg, svogūnų – 4,51 Lt/kg, geriamojo pieno – 1,98 Lt/l, jogurto – 8,70 Lt/kg, avižų kruopų – 3,36 Lt/kg, grikių kruopų – 4,62 Lt/kg, kvietinių kruopų – 2,28 Lt/kg, manų kruopų su sėlenėlėmis – 3,96 Lt/kg, miežinių kruopų – 2,27 Lt/kg, perlinių kruopų – 2,25 Lt/kg, 5 grūdų košei – 2,52 Lt/kg, skaldytų žirnių – 2,53 Lt/kg, kvietinių miltų – 1,98 Lt/kg.

Ekologiškų bulvių kaina turgavietėse analizuojamu laikotarpiu padidėjo 33%, morkų – 5%, burokėlių – 7%, kopūstų – 5%, svogūnų – 44%, avižų kruopų – 13%, grikių kruopų – 19%, miežinių kruopų – 16%, skaldytų žirnių – 6%, kvietinių miltų – 12%. Ekologiškų bulvių kaina

turgavietėse 2007 m. sudarė 1,71 Lt/kg, morkų – 1,79 Lt/kg, burokėlių – 1,34 Lt/kg, kopūstų – 1,54 Lt/kg, svogūnų – 2,33 Lt/kg, avižų kruopų – 2,76 Lt/kg, grikių kruopų – 4,56 Lt/kg, miežinių kruopų – 2,45 Lt/kg, skaldytų žirnių – 4,00 Lt/kg, kvietinių miltų – 1,48 Lt/kg.

Ekologiški produktai buvo brangesni mažmeninės prekybos centruose nei turgavietėse: bulvės – 80%, morkos – 37%, burokėliai – 102%, kopūstai – 73%, svogūnai – 103%, avižų kruopos – 22%, grikių kruopos – 1%, manų kruopos su sėlenėlėmis – 80%, 5 grūdų košei – 26%, kvietiniai miltai – 34% [18].

IŠVADOS

- Ekologinės gamybos ūkių skaičius Lietuvoje, kaip ir visame pasaulyje sparčiai auga. O mūsų šalyje jis ypač sparčiai auga - kasmet apie 60 proc. Ši spartų ekologinės gamybos ūkių skaičiaus pagausėjimą nulėmė 2004 -2006 ir 2007 – 2013 m. Kaimo plėtros plano parama teikiama ekologiškai ūkininkaujantiems.
- Ekologinis ūkis kompleksiskai sprendžia ekologinius, ekonominius ir socialinius kaimo plėtros klausimus.
- Lyginant 2007 m. su 2006 m., ekologinės gamybos žemės ūkio naudmenų plotas padidėjo 23, ūkių skaičius 22 proc. 2007m. sertifikuota daugiau kaip 120 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų. Sertifikuotos žemės ūkio naudmenos sudarė 4,5 proc. Žemės ūkio naudmenų.
- Ekologinė žemės ūkio produktų gamyba – tai potenciali galimybė ūkių konkurencingumui ir produktų eksportui didinti
- Ekologiškų produktų gamybos plėtrai intensyvinti, būtina didinti finansinę paramą ūkiams ir perdirbimo įmonėms.
- Lietuvoje plėtojant ekologinę žemės ūkį iš tiesų galima sumažinti aplinkos taršą ir tuo pačiu pagaminti neužterštus maisto produktus, kurie bus paklausūs ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio rinkoje.
- Ekologiški produktai nuo kitų žemės ūkio produktų skiriasi tuo, kad visoje produktų gamybos sistemoje nuo lauko iki vartotojo stalo laikomasi griežtų Ekologinio žemės ūkio taisyklių reikalavimų, gamyba yra tikrinama, o produkcijai yra taikoma produktų kilmės sertifikacija.
- Aplinką tausojantys ekologiniai produktai įgyja vis didesnę, reikšmę ir tampa konkurencingesni, jų kokybės įvertinimas tai ekologinio ženklo suteikimas.
- Gaunamos išmokos nepadengia gamybos kaštų, ypač pašarų gamyboje, todėl ekologiniai mėsos produktai yra gana brangūs.
- Gyventojų perkamoji galia yra menka, todėl paklausa vidaus rinkoje yra ribota.
- Produkto kaina bei vartotojų finansinės galimybės įtakoja ekologiškų maisto produktų pirkimą ir vartojimą.
- Informacijos sklaida apie ekologiškus maisto produktus yra būtinas šių produktų paklausos didinimo veiksnys, kuris atlieka ne tik informavimo, bet ir švietimo funkciją.

- Ekologinių ūkių pagrindiniai ekologinės produkcijos auginimo motyvai, tai aplinkos ir sveikatos puoselėjimas.
- Ekologinių ūkių opiausia problema – Lietuvoje nesukurta patikimesnė ir lankstesnė ekologiškų produktų prekybos sistema. Iki šiol ūkininkams sudėtinga savo ūkiuose išaugintą ekologišką produkciją įsiūlyti didiesiems prekybos tinklams - jie dar labai nenoriai priima tokią produkciją, vangiai bendradarbiauja su ūkininkais.
- Pastovus ekologinės gamybos ūkių skaičiaus didėjimas rodo ekologinio ūkininkavimo patrauklumą ir perspektyvumą.
- Ekologinių ūkių skaičiaus bei jų užimamų plotų didėjimas leidžia tikėtis, kad Lietuvoje 2010 metais ekologinis ūkininkavimas sudarys 15% visų žemės ūkio naudmenų ploto.

Rekomendacijos

Atlikus ekologinių ūkių ir ekologinių maisto produktų tyrimą, rekomenduočiau:

- Formuoti visuomenės nuomonę apie ekologiškus produktus.
- Didinti ekologinių ūkių gyvbingumą, tuo pačiu atkreipti visuomenės dėmesį į ekologišką produkciją.
- Spartėjant gyvenimo tempui, vartotojams svarbiau viską rasti vienoje vietoje, dėl šios priežasties reikėtų ekologiškus maisto produktus realizuoti prekybos centruose. Ištiesu manau tokiu būdu padidėtų šių produktų pirkimas ir vartojimas.

Diskusija

Mano nagrinėta tema „Ekologinių ūkių perspektyvos ir produktai“ yra svarbi visuomenei, nes žmonės vis labiau susirūpinę didėjančia aplinkos tarša bei jos įtaka sveikatai, taip pat didėja nepasitikėjimas įprastniais žemės ūkio produktais, kuriuos gaminant gausiai naudojama cheminių medžiagų, todėl itin domimasi ekologiškais produktais.

Atlikdama ekologinių produktų vartotojų elgsenos tyrimą, bandžiau išsiaiškinti, kuriais motyvais vadovaujasi vartotojai pirkdami ekologiškus maisto produktus. Taip pat nagrinėjau rinkodaros veiksmus, kurie skatina, o kurie stabdo vartotojų apsisprendimą juos pirkti.

Kaip trūkumą įvardinčiau per mažai apklausta respondentų.

LITERATŪRA

1. Viešoji įstaiga „Ekoagros“ Lietuvos žemės ūkio universitetas (2002). *Ekologiškų produktų perdirbimas* Kaunas.
2. *Ekologinis ūkininkavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje*. (2002). Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
3. Lietuvoje daugėja sertifikuotų ekologinių ūkių. [žiūrėta 2008 – 01 – 11]. Prieiga per internetą:
<http://eko.laei.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=664&Itemid=28>.
4. Mano ūkis. [žiūrėta 2008 – 01 – 19]. Prieiga per internetą:
<<http://www.manoukis.lt/index.php?s=808&m=1&z=38>>.
5. Rojaus sodai. [žiūrėta 2008 – 01 – 19]. Prieiga per internetą: <<http://www.rojaussodai.lt/>>.
6. Lietuvos Respublikos žemės ir miškų ūkio ministerija (1997). *Ekologinė žemdirbystė* Vilnius: Žiburio leidykla.
7. Lietuvos žemės ūkio universitetas. [žiūrėta 2008 – 01 – 21]. Prieiga per internetą:
<ev.lzuu.lt/mokveikla/>.
8. Žemės ūkio ministerija. [žiūrėta 2008 – 01 – 21]. Prieiga per internetą: <<http://www.zum.lt/>>.
9. Rimantas Tidikis „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“, Vilnius 2003m.
10. Skurdenienė I., Ribikauskas V., Bakutis B. (2007). *Ekologinio ūkio privalumai gyvulininkystėje*. Kaunas: Lututės leidykla.
11. Žemės ūkio ministerija. [žiūrėta 2008 – 01 – 21]. Prieiga per internetą:
<www.zum.lt/europa/aktualijos/>.
12. Viešoji įstaiga „Ekoagros“. [žiūrėta 2008 – 01 – 21]. Prieiga per internetą:
<<http://www.ekoagros.lt/?q=lt/node/69>>.
13. *Ekologinės žemdirbystės pradžiamokslis*. (1994). Vilnius: Žaliasis pasaulis.
14. Valstiečių laikraštis. 2008 gegužės 3 d. Nr. 33 (8743).
15. Ūkininko patarėjas. 2008 gegužės 6 d. Nr. 50 (2250).
16. Tatulos programa. [žiūrėta 2008 – 01 – 21]. Prieiga per internetą: <<http://www.tatulos-programa.lt/lt/>>.
17. Rimi. Ekologiški maisto produktai. [žiūrėta 2008 – 01 – 22]. Prieiga per internetą:
<<http://www.rimibaltic.lt/>>.

18. Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras. [žiūrėta 2008 – 01 – 22]. Prieiga per internetą: < <http://www.vic.lt/>>
19. Masionis V. (2008/2). Ekologinių ūkių plėtra. Mano ūkis, p. 26 – 27.
20. Abugelis R. (2007/6). Ekologinis ūkininkavimas plečiasi visuose žemynuose. Mano ūkis, p. 28 – 29.
21. Kriščiukaitienė I., Galnaitytė A. (2007/1). Ekologinio ūkininkavimo aktualijos. Mano ūkis, p.14 – 16.
22. Šaluchaitė A. (2005/7). Augalų apsauga ekologiniame ūkyje. Mano ūkis, p. 10 – 12.
23. Trubila T. Morkūnas R. (2006/5). Ekologinė žuvininkystė Lietuvoje. Mano ūkis, p. 25.
24. Masionis V. (2007/6). Svarbiausi pokyčiai ekologinio ūkininkavimo taisyklėse. Mano ūkis, p. 29 – 30.
25. Aleksynas A. (2006/5). Kukurūzai ekologinėje žemdirbystėje. Mano ūkis, p.36 – 37.
26. Kraujalis A., Povilaitis V. (2005/2). Aliejinių augalų ir javų mišiniai ekologiniame ūkyje. Mano ūkis, p. 26 – 27.
27. Maikštėnienė S. (2005/9). Ekologinės žemdirbystės specifika. Mano ūkis, p. 12 – 14.
28. Cheminės medžiagos. [žiūrėta 2008 – 01 – 22]. Prieiga per internetą: <http://www.bef.lt/chemines_medziagos/cheminis_kokteilis.php?&m=1173269>.
29. Ekologiški maisto produktai. [žiūrėta 2008 – 01 – 28]. Prieiga per internetą: <www.zum.lt/min/failai/Tatulos_pranesimas.pdf>.
30. Alechnovič M. (2006/5). Sertifikuota sėkla – gausėnis derlius. Mano ūkis, p 35.
31. Sveika mityba – sveikatos pagrindas. [žiūrėta 2008 – 01 – 28]. Prieiga per internetą: < <http://www.maxima.lt/pirkeju-klubas/sveikata/498/naujiena/320/> >
32. Vartok atsakingai. [žiūrėta 2008 – 03 – 14]. Prieiga per internetą: <<http://vartojimas.apicentras.lt/?pid=42>>.
33. Ekologiški maisto produktai. [žiūrėta 2008 – 03 – 14]. Prieiga per internetą: <<http://ekoblogas.wordpress.com/2007/04/01/ekologiski-maiso-produktai-tatulos-muge/>>.

34. Ekologiškų maisto produktų paklausą lemiantys veiksniai [žiūrėta 2008 – 03 – 21]. Prieiga per internetą:
<http://eko.laei.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=807&Itemid>.
35. Aleksandravičius A. (1999). *Ekologiškai švarių žemės ūkio produktų rinkos plėtros perspektyvos//Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: žemės ūkio uždaviniai ir mokslo vaidmuo*. Vilnius. P. 96 – 97.[1]
36. Barnios E. X., Costell E. Review. (2004). *Use of methods of research into consumer's opinions and attitudes in food research// Food Science and Technology International*. Vol. 10 No. 6.[2]
37. Eidukevičienė M., Bučienė A. (2005). *Ekologiškų maisto produktų rinkos susidarymas Vakarų Lietuvoje//Tiltai*. Nr.2(31). P. 45 – 54.[4]
38. Rutkoviienė V., Ribašauskienė E. (2003). *Ekologinių produktų rinkos plėtros tendencijos//Rinkotyra*. Nr.2 (20). P. 17 – 23. [15]
39. Rutkoviienė V., Zemeckis R. (2001). *Ekologinis žemės ūkis//Lietuvos žemės ūkis. Raida ir perspektyvos*. Vilnius. P. 144 – 146.
40. Ekologiški maisto produktai. [žiūrėta 2008 – 04 – 28]. Prieiga per internetą:
<www.alfa.lt/straipsnis/143879-51k>.
41. Ekologiškas maistas. [žiūrėta 2008 – 05 – 05]. Prieiga per internetą:
<europa.eu/.../07/807&format=PDF&aged=1&language=LT&guiLanguage=en>
42. Ekologiški maisto produktai. [žiūrėta 2008 – 04 – 25]. Prieiga per internetą:
<www.infoplus.lt/paieska/rubrika/E100-25k>.
43. Lietuvos ūkininkų sąjunga. [žiūrėta 2008 – 05 – 11]. Prieiga per internetą:
<http://www.lus.lt/index.php?mode=news_new&news_id=108>.
44. Vartotojų institutas. [žiūrėta 2008 – 05 – 11]. Prieiga per internetą:
<<http://www.vartotojai.lt/lt/13/pbl214.html>>.
45. Sveikas žmogus. [žiūrėta 2008 – 05 – 11]. Prieiga per internetą:
<<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=straipsnis&lid=2&strid=36751>>
46. Ekologiniai ūkiai Lietuvoje. [žiūrėta 2008 – 05 – 11]. Prieiga per internetą:
<<http://www.lrytas.lt/-12094706891208096010-p1-Kaimas-Ekologiniu-ukiu-Lietuvoje-padidėjo-22-procentais.htm>>.

47. Motiejūnienė O. (2007). *Vartojimo kultūros ugdymo integravimas į biologijos pamokas*. Vilniaus pedagoginis universitetas. Kronta. P. 17 – 19.
48. Vitėnienė I. (2007). *Vartojimo kultūros ugdymo integravimas į chemijos pamokas*. Vilniaus pedagoginis universitetas. Kronta. P. 18.
49. Lileikienė A., Šaparnis G., Tamošiūnas T. (2004). *Magistro darbo rengimo metodika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
50. Ruževičius J. (2003). *Magistrantūros studijos ir magistro darbo rašymas*. Vilnius: VU leidykla.
51. Lietuvos respublikos žemės ūkio ministerija. *Darbo ekonomikos ir mokymo metodikos tarnyba*. (2003). Lietuvos žemdirbių švietimas. Vilnius.
52. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: JUDEX.
53. Merkys, G., Vaitkevičius, S., Urbonaitė-Šlyžiuvienė, D. (2004). *Užsakomųjų tyrimų ataskaitos rengimas: švietimo ir mokslo ministerijos rekomendacijos tyrėjams*. Vilnius-Kaunas.
54. Tamošiūnas, T. (2003). *Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: įvado struktūra. Mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
55. IFOAM. [žiūrėta 2008 – 05 – 14]. Prieiga per internetą:
<<http://www.ifoam.org>>.
56. SOEL – FIBL Survey. [žiūrėta 2008 – 05 – 14]. Prieiga per internetą:
<www.fibl.org/aktuell/termine/2007/documents/willer-2007-europeretailing>.
57. Organic.lt Ekologinė žemdirbystė. [žiūrėta 2008 – 05 – 06]. Prieiga per internetą:
<www.organic.lt/lt/pages,id.72-49k>.
58. Maikštėnienė S. (2006/2). Ekologinės sėklininkystės perspektyvos.
Mano ūkis, p. 26 – 27.
59. TracoEcoBalt. [žiūrėta 2008 – 05 – 14]. Prieiga per internetą:
<http://www.lzuu.lt/tracoecobalt/files/outgrowth/books/lzukt_lt/Chapter_2/chapter_2.1.htm>.
60. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: JUDEX.

Priedai

1 priedas.

Anketa

EKOLOGINIAI MAISTO PRODUKTAI

Pagrindiniai duomenys apie respondentą:

Lytis: mot. vyr.

Amžius: 18 – 30 30 – 40 40 – 50 50 – 60

Išsilavinimas: vidurinis aukštesnysis aukštasis

Šeimos narių skaičius:

žymėkite x

1. Ar visuomenei tampa svarbu, kokius produktus vartojame?

	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
Sveikas ir kokybiškas maistas				
Perspektyvus ūkininkavimas				
Aplinkos apsauga				

2. Ar jums svarbu, kokius maisto produktus vartojate?

labai svarbu svarbu nesvarbu visiškai nesvarbu

3. Ar prekybos centrų lentynose pastebite ekologinių maisto produktų?

pastebėjau nepastebėjau

4. Pagal kokius požymius atpažįstate šiuos produktus?

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Specialios parduotuvės				
Parduotuvėse atskiros lentynos				
Pagal ekologiškų produktų ženklinius				

5. Kiek laiko domitės ekologiškais produktais?

1 – 2 metai 2 – 3 metai 3 – 4 metai nesidomiu

6. Kuo skiriasi ekologiškas maistas nuo kitokio maisto?**7. Ar jums svarbus ekologiškų produktų ženklimas?**

labai svarbu svarbu nesvarbu visiškai nesvarbu

8. Ar pirkdami maisto produktus domitės jų kilmės šalimi?

visada domiuosi domiuosi kartais domiuosi nesidomiu

9. Ar lietuviški maisto produktai ekologiški?

ekologiški ne visi ekologiški neekologiški būna visai

10. Ar Lietuvoje ekologiškų produktų kainos atitinka kokybę?

visada dažnai kartais niekada nežinau

11. Kur daugiausiai randate informacijos apie ekologinius produktus?

	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Niekada
Laikraščiuose				
Žurnaluose				
Internete				
Renginiuose ir parodose				
Radijas ir televizija				

12. Apie kuriuos ekologiškus produktus turite informacijos?

	Labai daug	Daug	Mažai	Labai mažai
Duonos gaminiai				
Pieno produktai				
Vaisiai ir daržovės				
Mėsos gaminiai				
Medus				
Vaistažolės				

13. Kuriose parduotuvėse galima įsigyti ekologiškų produktų?

	Visada	Dažnai	Kartais	Niekada
Visose parduotuvėse				
Turguje				
Didžiosiose parduotuvėse				
Vidutinio dydžio parduotuvėse				
Mažose parduotuvėse				

14. Ar patys naudojate savo ar pažįstamų užaugintus produktus?

visada dažnai kartais niekada

15. Ar pakanka informacijos apie ekologiškus produktus?

visiškai pakanka pakanka nepakanka

16. Kaip manote ar Lietuvoje daugės ekologinio ūkininkavimo ir produkcijos rūšių?

sparčiai daugės daugės nedaugės nežinau

17. Ar reikia skatinti ekologiškų produktų gamybą ?

labai reikia reikia nereikia nežinau

18. Ar reikia skatinti ekologiškų produktų vartojimą ?

labai reikia reikia nereikia nežinau

19. Kokias įžvelgiate ekologinio ūkininkavimo teigiamas savybes?

	Visada	Dažnai	Kartais	Niekada
Kokybiški produktai				
Paklausūs produktai				
Saugo aplinką nuo taršos				

20. Kokias įžvelgiate ekologinio ūkininkavimo neigiamas savybes?

	Visada	Dažnai	Kartais	Niekada
Lėtai diegiamos ekologinės gamtosaugos technologijos				
Trūksta informacijos				
Nesukurta realizavimo sistema				

2 priedas. Ekologinių ūkių duomenys

Eil. Nr.	Ūkininko vardas, pavardė	Adresas	Ūkininkavimo kryptis	Ūkis įregistruotas	Ūkio plotas (ha)
1.	Feliksas Vaitelis	Kėdainių raj. Pernaravos km.	Augalininkystės ūkis	2005m.	451 ha
2.	Vaidutė Stankevičienė	Biržų raj. Parovėjos km.	Gyvulininkystės ūkis	2002m.	Virš 500 ha
3.	Edmundas Jastramskis	Lazdijų raj. Šventežerio km.	Augalininkystės ūkis	2003m	Virš 100 ha
4.	Romualdas Mančas	Tauragės apskr. Pagėgių sav. Kentrių km.	Pienininkystės ūkis	2003m.	320 ha
5.	Valerija Birutė Žiogienė	Klaipėdos raj. Kiškėnų km.	Pienininkystės ūkis	2000m.	Virš 400ha
6.	Žilvinas Jasinskas	Šiaulių raj. Daujočių km.	Augalininkystės ūkis	2004m	Apie 207 ha
7.	Vincentas Stragis	Ukmergės raj.	Augalininkystės ūkis	1995m	85 ha
8.	Mindaugas Kubilius	Panevėžio ir Anykščių raj.	Augalininkystės ūkis	2000m	Apie 100 ha
9.	Gytis Sadleckas	Ukmergės raj. Deltuva	Augalininkystės ūkis	2006m	168 ha
10.	Jadvyga Balvočiūtė	Mažeikių raj. Gyvolių km.	Vaistažolių ūkis	2002m	Apie 50 ha
11.	Gintautas Grubliauskas	Šiaulių raj.	Sodininkystės ūkis	2004m.	Apie 94 ha

3 priedas. Struktūrizuotas interviu

Interviu klausimai:

1. Kelintais metais jūsų ūkis užregistruotas, kaip sertifikuotas ekologinis ūkis?
2. Kokia jūsų ekologinio ūkininkavimo kryptis?
3. Koks ekologinio ūkio plotas?
4. Kokios pagrindinės priežastys jus ir jūsų šeimą paskatino ekologiškai ūkininkauti?
5. Kokias dažniausiai kultūras auginate?
6. Kur realizuojate savo ūkiuose užaugintus ekologinius produktus?
7. Kokias išvelgiate ekologinio ūkininkavimo teigiamas savybes?
8. Kokias išvelgiate ekologinio ūkininkavimo neigiamas savybės?

**4 priedas. Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius, derlingumas ekologinės gamybos ūkiuose
2007m.**

	Plotai, ha*	Derlius,t	Derlingumas, 100 kg/ha
Sertifikuotas ekologinės gamybos ūkių žemės ūkio naudmenų plotas	120263	x	x
grūdiniai augalai	82718	145422	17,6
žieminiai javai	24782	59317	23,9
kviečiai	5213	17073	32,8
kvietrugiai	5205	12604	24,2
rugiai	14364	29640	20,6
vasariniai javai ir ankštiniai augalai	57936	86105	14,9
kviečiai	3516	7052	20,1
miežiai	13035	25350	19,4
kvietrugiai	846	1320	15,6
avižos	7017	12306	17,5
grikliai	8668	8067	9,3
varpinių mišiniai	170	259	15,3
kukurūzai	99	148	15,0
kiti javai	24	28	11,6
žirniai	7442	9566	12,9
pupos	705	960	13,6
lubinai	6295	4840	7,7
varpinių – ankštinių augalų mišiniai	10115	16204	16,0
rapsai	2955	3393	11,5
žieminiai rapsai	968	1522	15,7
vasariniai rapsai	1987	1871	9,4
vaistažolės	63	23	3,7
prieskoniniai augalai	9	3	3,7
medingieji augalai	36	x	x

kmynai	584	176	3,0
bulvės	420	4639	110,3
braškės	43	121	28,1
lauko daržovės	93	1558	167,5
pašariniai runkeliai	19	610	321,0
daugiametės žolės, ganyklos, pievos	25439	259080	101,8
sodai ir uogynai	5602	x	x
iš jų derantys	3823	10371	27,1
pūdymai	2073	x	x

*VšĮ „Ekoagros“ duomenys.

5 priedas. Kai kurių ES šalių ekologiniai ir sąžiningos prekybos ženklai

Šaltinis. *Mokomoji ir metodinė medžiaga biologijos pamokoje* [47].

6 priedas.

Ekologiškos produkcijos institucializacijos periodai

	Neformalus/ Neoficialus perio das	Augimo perio das	Industrializacijos perio das	Komunikacijos periodas
Tikslai	Pakeisti visuomenės požiūrį, sudominti ekologiškais produktais	Sustiprinti ir pagerinti gyvenimo kokybę	Tapti rinkoje profesionalais	Diferencijuoti produktus, padidinti ekologiškų produktų gamybos apimtis
Rinkos dalyviai	Pavieniai rinkos dalyviai, bendradarbiaujantys tarpusavyje	Ekologinę produkciją gaminantys ūkininkai, ekologinės organizacijos mažmenininkai	Gamyba, didmenininkai	Tarptautinės maisto organizacijos
Įstatyminė bazė	Abipusis pasitikėjimas IFOAM	Priimami įstatymai šalies lygyje IFOAM	ES	WTO (Pasaulio prekybos asociacija), UNO (Jungtinių tautų organizacija)
Laikas (EU)	1970	1980	1990	2000

Šaltinis – Kristensen N.H., 1999 [55].

